

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

MAJA WEISS

Otroci s posebnimi potrebami pri pouku slovenščine

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Alenka Žbogar

Univerzitetni študijski program druge
stopnje: Slovenistika-E

Ljubljana, 2014

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem učencem, njihovim staršem in izvajalkama dodatne strokovne pomoči, ki so s svojim sodelovanjem omogočili nastanek magistrskega dela.

Mentorici doc. dr. Alenki Žbogar se zahvaljujem za prijaznost in strokovno pomoč.

Na koncu se zahvaljujem tudi družini, prijateljem in sodelavcem za moralno podporo.

IZVLEČEK

Otroci s posebnimi potrebami pri pouku slovenščine

Magistrsko delo obravnava otroke s posebnimi potrebami pri pouku slovenščine. V teoretičnem delu se posvetim vprašanju, kdo so otroci s posebnimi potrebami in kaj je za posamezno kategorijo značilno. Otrokovo drugačnost prepoznamo na podlagi določenih kriterijih in starši oz. šola lahko vložijo zahtevo ali predlog za uvedbo postopka usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja. Ključnega pomena je vključevanje takih otrok v redno šolo in v Sloveniji je otrok, ki so vključeni v osnovno šolo, vsako leto več. V raziskovalnem delu najprej predstavim našo šolo in navedem število otrok s posebnimi potrebami. Opišem tri učence naše šole, ki so prepoznani kot otroci s posebnimi potrebami. Z njimi opravim pogovore, prav tako z njihovi starši in izvajalkami dodatne strokovne pomoči. Magistrsko delo prikazuje prednosti izvajanja dodatne strokovne pomoči pri takih otrocih in opozarja na težave, s katerimi se srečujejo otroci, starši in izvajalci dodatne strokovne pomoči.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, prepoznavanje, postopek usmerjanja, integracija in inkluzija, dodatna strokovna pomoč

ABSTRACT

Children with special needs at Slovene classes

My Master's degree thesis deals with the children with special needs at Slovene classes. In the theoretical part I dedicate to the question who the children with special needs are and what is typical for each category. We recognize the child's difference on the basis of certain standards. Parents or the school can ask for a demand or a suggestion for starting the procedures of directing these children into the educational programmes. The point is to integrate these children into regular school programmes. In Slovenia, there are 6,5 % of children who are integrated into regular primary school. In the research part I first introduce our school and tell the number of children with special needs at our school. I describe three pupils from our school who have been recognized as the children with special needs. I carry out the conversations with them, I talk to their parents and with the performers of extra professional help. The master's degree thesis shows the advantages of performing extra professional help with such children and points out the difficulties which the children, parents and performers of extra professional help have to deal with.

Key words: children with special needs, recognition, procedure of directing, integration, inclusion, extra professional help

KAZALO

ZAHVALA.....	2
IZVLEČEK.....	3
ABSTRACT.....	4
KAZALO.....	5
0 UVOD.....	7
1 TEORETIČNI DEL.....	8
1.1 Kdo so otroci s posebnimi potrebami?.....	8
1.2 Tipologija otrok s posebnimi potrebami	9
1.2.1 Otroci z motnjami v duševnem razvoju.....	9
1.2.2 Slep in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije.....	10
1.2.3 Gluhi in naglušni otroci.....	11
1.2.4 Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami	13
1.2.5 Gibalno ovirani otroci	14
1.2.6 Dolgotrajno bolni otroci	15
1.2.7 Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	16
1.2.8 Otroci z avtističnimi motnjami	17
1.2.9 Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami	19
1.3 Prepoznavanje otroka s posebnimi potrebami	20
1.4 Postopek usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja	21
1.5 Integracija in inkluzija otrok s posebnimi potrebami	22
1.6 Število otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji	23
2 RAZISKOVALNI DEL	24
2.1 Cilji raziskave	24
2.2 Raziskovalne metode.....	24
2.3 Predstavitev šole	24
2.4 Predstavitev učencev s posebnimi potrebami	25
2.4.1 Jernej	25
2.4.2 Jure	27
2.4.3 Bor	27
2.5 Intervjuji z učenci.....	30
2.5.1 Intervju z Jernejem	30

2.5.2 Intervju z Juretom.....	31
2.5.3 Intervju z Borom	31
2.6 Intervjuji s starši	31
2.6.1 Intervju z Jernejevo mamico	31
2.6.2 Intervju z Juretovo mamico	32
2.6.3 Intervju z Borovo mamico	33
2.7 Intervjuji z izvajalkami dodatne strokovne pomoči.....	35
2.7.1 Moje mnenje kot izvajalke DSP pri Jerneju	35
2.7.2 Intervju z Veroniko, izvajalko DSP pri Juretu	36
2.7.3 Intervju z Majdo, izvajalko DSP pri Boru	37
3 ANALIZA INTERVJUJEV	38
4 ZAKLJUČEK	40
5 POVZETEK	42
6 VIRI IN LITERATURA	43
7 SEZNAM PRILOG IN PRILOGE.....	46

0 UVOD

Cilj magistrskega dela je predstavitev in obravnava otrok s posebnimi potrebami pri pouku slovenščine ter dobiti vpogled v to, kako se otroci s posebnimi potrebami počutijo ter s kakšnimi težavami se srečujejo njihovi starši in izvajalci dodatne strokovne pomoči.

V teoretičnem delu naloge bom najprej opredelila, kdo so otroci s posebnimi potrebami. Nadalje bom obravnavala vrste posebnih potreb in kako se le-te kažejo pri otrocih. Sledi kratka predstavitev, kako take otroke sploh prepoznamo in kako poteka postopek usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja. Pomembno je tudi vključevanje takih otrok v šolo. Nazadnje bom še navedla, koliko je otrok s posebnimi potrebami pri nas.

V raziskovalnem delu bom najprej navedla cilje raziskave, raziskovalne metode, nato bom predstavila našo šolo. V nadaljevanju se bom posvetila trem učencem naše šole, ki so prepoznani kot otroci s posebnimi potrebami. Pri vsakem izmed njih se bom osredotočila na njihove primanjkljaje, ovire oziroma motnje. Z njimi bom opravila tudi pogovore, prav tako z njihovimi starši in izvajalkama dodatne strokovne pomoči ter jih analizirala.

V zaključku magistrskega dela bom povzela bistvene ugotovitve in izrazila svoje mnenje.

1 TEORETIČNI DEL

1.1 Kdo so otroci s posebnimi potrebami?

O otrocih s posebnimi potrebami govorita predvsem dva zakona, in sicer Zakon o osnovni šoli in Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Otroci s posebnimi potrebami so v Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami opredeljeni kot otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.« (2. člen ZUOPP-1, Ur. list RS, št. 58/2011, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20112714>, 1. 5. 2014)

Takim otrokom se glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi organizacija, način preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka ter zagotovi dodatna strokovna pomoč. (7. člen ZUOPP-1, Ur. list RS, št. 58/2011, dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20112714>, 1. 5. 2014)

V preteklosti so te otroke poimenovali z izrazi, kot so prizadeti, defektni, podnormalni. Pozneje so dobili naziv »otroci in mladostniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju«. V zadnjih desetletjih se uporablja izraz »otroci s posebnimi potrebami«. (Opara 2005: 7–8) Drago Žagar (2012: 9) jih raje poimenuje »drugačni otroci«, saj ugotavlja, da otroke in tudi starše poudarjanje posebnih potreb moti in si ne želijo, da se jih izpostavlja.

1.2 Tipologija otrok s posebnimi potrebami

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami razvršča otroke s posebnimi potrebami v devet kategorij. Znotraj Zavoda RS za šolstvo deluje Oddelek za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Njegova naloga je usmerjanje otrok, mladoletnikov in polnoletnih oseb s posebnimi potrebami v programe vzgoje in izobraževanja. Od 1. 5. 2014 veljajo novi kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Tipologija otrok s posebnimi potrebami je povzeta na podlagi teh kriterijev, saj je ta institucija pristojna za izdajo odločbe o usmeritvi otroka. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=127>, 5. 5. 2014)

1.2.1 Otroci z motnjami v duševnem razvoju

Otroci z motnjami v duševnem razvoju imajo nižje sposobnosti učenja, sklepanja, reševanja problemov, abstraktnega mišljenja in presojanja. Prav tako imajo nižje spretnosti na področjih govora in komunikacije, skrbi zase, samostojnosti, socialnih spretnosti, učnih in delovnih zmožnosti, skrbi za lastno varnost. Motnje v duševnem razvoju se lahko pojavijo skupaj z drugimi razvojnimi motnjami.

Ločimo otroke z lažjo, zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

a) Otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju imajo nižje sposobnosti za učenje in usvajanje splošnih znanj, za načrtovanje, organizacijo, odločanje in izvedbo dejavnosti. Uporabljajo preprost jezik, v socialnih okoliščinah presojujejo in se odzivajo nezrelo. Ob individualnem pristopu in s prilagoditvami lahko dosežejo temeljna šolska znanja, ki pa ne zadostujejo minimalnim standardom znanja.

b) Otroci z zmerno motnjo v duševnem razvoju imajo posamezne sposobnosti različno razvite. Usvojijo osnove branja, pisanja in računanja, na likovnem ali glasbenem področju pa so lahko uspešnejši. Pri učenju in poučevanju potrebujejo prilagoditve in konkretna ponazorila.

c) Otroci s težjo motnjo v duševnem razvoju se lahko usposobijo samo za najenostavnejša opravila. Zmorejo sporočati svoje potrebe in želje, vendar pri tem uporabljajo le podporno ali nadomestno komunikacijo. Orientirajo se v ožjem okolju, pri tem potrebujejo varstvo in

vodenje. Naučene veščine in spretnosti so avtomatizirane. Pri skrbi zase potrebujejo pomoč drugih. Pogosto imajo težave v gibanju, druge razvojne motnje in bolezni.

č) Otroci s težko motnjo v duševnem razvoju se lahko usposobijo le za sodelovanje pri posameznih aktivnostih. Razumevanje in upoštevanje navodil je zelo omejeno. Osnove govora in sporazumevanja razvijejo redko. Zaznavanje in odzivanje na zunanje dražljaje sta omejeni. Potrebujejo stalno nego, varstvo, pomoč in vodenje. Omejeni so v gibanju, pogosto imajo težke dodatne motnje, bolezni in obolenja. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci z motnjami v duševnem razvoju, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3492>, 5. 5. 2014)

1.2.2 Slepí in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije

Slepí in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije imajo zmanjšano ostrino vida, zoženo vidno polje ali okvaro vidne funkcije.

Slabovidni otrok ima ostrino vida od 5 do 30 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 10 do vključno 20 stopinj.

a) Zmerno slabovidni otrok ima ostrino vida 10 do 30 odstotkov. Potrebuje delno prilagojeno okolje in po potrebi prilagojene učne in vzgojne pripomočke. Ob ustreznih pogojih sprejema vidne informacije in dela po metodi za slabovidne. Lahko ohrani hitrost dela kot ostali vrstniki, vendar s prilagoditvijo gradiv ali z uporabo pripomočkov za branje.

b) Težko slabovidni otrok ima ostrino vida od 5 do manj kot 10 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 10 do vključno 20 stopinj. Potrebuje prilagojeno okolje in didaktične pripomočke. Učenje poteka večinoma po metodi za slabovidne. Njegovo branje je ovirano in počasnejše.

Slepí otrok ima ostrino vida manj kot 5 odstotkov ali zoženo vidno polje na 10 stopinj ali manj.

a) Slepí otrok z ostankom vida ima ostrino vida 2 do manj kot 5 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 5 do vključno 10 stopinj. Potrebuje prilagojeno okolje in didaktične pripomočke. Dela delno po metodi za slepe, delno po metodi za slabovidne. Pri delu je veliko počasnejši od vrstnikov.

b) Slepi otrok z minimalnim ostankom vida ima ostrino vida do manj kot 2 odstotka ali zoženo vidno polje na 5 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Potrebuje prilagojeno okolje in didaktične pripomočke. Dela pretežno po metodi za slepe, delno po metodi za slabovidne. Pri delu je precej počasnejši od vrstnikov.

c) Popolnoma slepi otrok potrebuje prilagojene učne pripomočke in didaktične pripomočke (uporablja brajico) ter pripomočke za slepe za orientacijo in vsakdanje življenje. Pri gibalnih dejavnostih je počasnejši od vrstnikov. Učenje poteka preko tipa in sluha.

Okvare vidne funkcije so izražene kot posledica obolenja in/ali delovanja osrednjega živčevja. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Slepi in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3494>, 5. 5. 2014)

1.2.3 Gluhi in naglušni otroci

Naglušni otrok ima izgubo sluha na govornem področju na frekvencah 500, 1000, 2000 in 4000 Hz manj kot 110 dB, gluhi otrok pa več kot 110 dB. Izguba sluha vpliva na sporazumevanje, socializacijo in izobraževanje otroka.

Poznamo več vrst naglušnosti:

a) Otrok z lažjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju od 26 do 40 dB) ima lažjo izgubo sluha na obeh ušesih ali zmerno izgubo na enem ušesu in je brez izgube na drugem ušesu. Otrok usvaja govor in jezik ter se sporazumeva po slušni poti; v hrupnem okolju se poslužuje branja z ustnic. Pri usvajanju govora in jezika ima lahko težave pri izgovarjavi besed, usvajanju besedišča, uporabi slovničnih pravil in oblikovanju povedi v smiselno celoto.

b) Otrok z zmerno izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju od 41 do 60 dB) ima zmerno izgubo sluha na obeh ušesih ali težko, najtežjo ali popotno izgubo na enem ušesu in je brez izgube na drugem ušesu. Otrok usvaja govor in jezik ter se sporazumeva po slušni poti s pomočjo slušnega pripomočka. Pri govoru in sporazumevanju si pomaga tudi z branjem z ustnic. Usvajanje glasovnega govora je upočasnjeno, izgovarjava je nerazumljiva. Težave se

pojavljajo pri razumevanju besed, povedi in besedila, oblikovanju povedi v smiselno celoto in pri pravilni rabi slovničnih pravil.

c) Otrok s težko izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju od 61 do 90 dB) ima težko izgubo sluha na obeh ušesih ali popolno izgubo na enem ušesu in zmerno izgubo na drugem ušesu. Otrok usvaja govor in jezik po slušni poti s pomočjo slušnega pripomočka; pri sporazumevanju si pomaga z branjem z ustnic, nekateri tudi z znakovnim jezikom. Usvajanje govora je upočasnjeno, okrnjeno in zahtevno, saj veliko glasov v besedah sliši nepopolno in popačeno ter težko razbere posamezne besede. Težko razume povedi in besedilo. Izgovorjava glasov je pomanjkljiva (izpušča, zamenjuje). Ima skromen besedni zaklad.

Gluhi otrok je lahko:

a) Otrok z najtežjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju od 91 do 110 dB) ima najtežjo izgubo sluha na obeh ušesih in je funkcionalno gluh. Otrok sliši le s pomočjo slušnega pripomočka (z uporabo polževega vsadka ali z vsadkom v možgansko deblo). Otrok usvaja govor in jezik po vizualni poti (s kinestetičnem zavedanjem glasov, s pomočjo enoročne abecede, z branjem z ustnic in s pomočjo znakovnega jezika). Govor usvaja tudi po slušni poti, vendar zelo upočasnjeno in okrnjeno. Ima zelo skromno besedišče. Oblikovanje povedi v smiselno celoto je pomanjkljivo, uporaba slovničnih pravil je okrnjena. Razumevanje besed, povedi in navodil je velikokrat šibko. Govor je pogosto težko razumljiv ali nerazumljiv.

b) Otrok s popolno izgubo sluha – gluhi otrok (povprečna izguba v govornem območju nad 110 dB) ni sposoben slišati ali razumeti govora, tudi če je ojačen. Otrok usvaja govor in jezik samo s pomočjo kinestetičnega zavedanja glasov, po vizualni poti in s pomočjo znakovnega jezika. Govor je pogosto nerazumljiv. Ima zelo skromno besedišče. Sporazumevanje v znakovnem jeziku ali v pisni obliki je veliko boljše. Otrok sliši le z uporabo polževega vsadka ali z vsadkom v možgansko deblo. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Gluhi in naglušni otroci, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3496>, 5. 5. 2014)

1.2.4 Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Posledice se odražajo na otrokovi sposobnosti sodelovanja z okoljem, učenju in vedenju, pozneje tudi pri usvajanju in izkazovanju znanj in veščin, medosebnih odnosih, vedenju in čustvovanju. Govorno-jezikovne motnje se lahko pojavljajo samostojno, kot posledica drugih motenj ali kot pridružene motnje hkrati z drugimi motnjami.

a) Otroci z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova komunikacija odstopa od povprečja enako starih otrok vsaj na enem področju (pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in tekoč govor). Razumevanje jezika je v skladu z njegovo starostjo. Razumljivost otrokovega govora je lahko zmanjšana zaradi nadomeščanja, popačenja in izpuščanja več glasov, neustreznega ritma, tempa in hitrosti govora. Otrok s pomočjo govora kar učinkovito prenaša informacije, pri tem pa potrebuje več spodbud in pomoči kot vrstniki.

b) Otroci z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova komunikacija odstopa od povprečja enako starih otrok na več področjih. Zmožnost razumevanja jezika je lahko zmanjšana predvsem na višjih jezikovnih ravneh. Razumljivost otrokovega govora je zmanjšana zaradi ene ali več motenj, kot so nadomeščanje, popačenje in izpuščanje več glasov ali zlogov, neustrezna raba ali izpuščanje besed, skromnejše besedišče, neustrezna skladnja, krajša povprečna dolžina povedi, zaostanek v fonološkem razvoju, neustrezni ritem, tempo in hitrost govora ter podobno. Otrok s pomočjo govora učinkovito komunicira le z znanimi ljudmi. Otrok potrebuje pomoč in podporo pri usvajanju, razumevanju, izražanju in/ali smiselni rabi govora, jezika in komunikacije ter pri usvajanju, utrjevanju in izkazovanju znanja. Lahko ima težave na področju priklica besed, zapomnitve novih izrazov, tvorbe povedi, z besednim redom, besedno morfologijo, uporabo abstraktnih besed, fonologijo. Govorno-jezikovne motnje pomembno vplivajo na usvajanje veščin branja in pisanja ter na učno uspešnost.

c) Otroci s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova komunikacija je zelo omejena. Otrok se v omejenem obsegu učinkovito sporazumeva z osebami iz ožje okolice, in sicer z gestami, posameznimi glasovi, besedami ter kratkimi povedmi. Otrokovo razumevanje jezika je lahko slabo, zato potrebuje prilagojen način podajanja informacij in uporabo konkretnih vizualnih pripomočkov. Razumljivost njegovega govora je bistveno zmanjšana zaradi slabše razvitih veščin, nadomeščanja,

popačenja in izpuščanja glasov in zlogov, neustrezne rabe ali izpuščanja besed, težav s priklicem besed in skromnega besedišča, težav v motoriki govora, neustrezne sintakse, poenostavljenih in okrnjenih povedi, zaostanka v fonološkem razvoju, neustreznega ritma, tempa in hitrosti govora ipd. Tempo usvajanja jezika je pri otroku zelo počasen in potrebuje pomoč logopeda.

č) Otroci s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova komunikacija je zelo zmanjšana. Otrok izraža velik zaostanek ali težke motnje komunikacije z vrstniki in odraslimi. Večinoma so moteni vsi vidiki govora in jezika ter komunikacije. Otrokovo razumevanje jezika je lahko omejeno na razumevanje znanih besed in fraz v znanih okoliščinah, ki jih uporabljajo osebe iz ožje okolice. Otrok potrebuje veliko pripomočkov in enostaven način govora. Otrok se ne izraža ali pa je njegov govor nerazumljiv. Lahko ima težave pri prenašanju pomena s kretnjo. Otrok potrebuje pomoč logopeda. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3498>, 5. 5. 2014)

1.2.5 Gibalno ovirani otroci

Gibalno ovirani otroci imajo prirojene ali pridobljene okvare gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja, zato imajo težave pri vključevanju v dejavnosti in sodelovanju.

a) Otroci z lažjo gibalno oviranostjo imajo nekoliko zmanjšane zmožnosti gibanja. Otrok hodi samostojno, vendar ima lahko težave pri teku in daljši hoji po neravnem terenu ali pri gibanju v skupini oseb. Lahko ima slabše ravnotežje in težave pri koordinaciji gibanja. Samostojen je pri vseh opravilih, razen pri tistih, ki zahtevajo dobro spretnost rok. Lahko ima lažje motnje zaznavanja in občutenja dražljajev. Lahko potrebuje le manjše prilagoditve izvedbe naloge ali prilagoditve okolja, v katerem izvaja dejavnost. Za izvajanje šolskega dela in pri športu ne potrebuje fizične pomoči, pri nekaterih oblikah dela so potrebne prilagoditve in pripomočki (npr. stol, miza, prilagojena pisala, orodje, informacijsko-komunikacijska tehnologija).

b) Otroci z zmerno gibalno oviranostjo imajo zmerno zmanjšane zmožnosti gibanja. Otrok samostojno hodi znotraj zaprtih prostorov ali na krajše razdalje, pogosto je potrebna uporaba pripomočkov za gibanje (posebni čevlji, ortoze, bergle), ima težave na neravnem terenu in stopnicah, potrebuje nadzor ali oprijemanje. Na srednje in večje razdalje uporablja prilagojeno

kolo ali voziček za transport ali pomoč in nadzor druge osebe. Otrok ima lahko zmerne motnje zaznavanja in občutenja dražljajev. Pri zahtevnejših opravilih potrebuje nadzor ali pomoč, za izvajanje dejavnosti potrebuje pripomočke ali prilagoditve izvedbe dejavnosti ali okolja. Pri športu in izvajanju šolskega dela občasno potrebuje pomoč druge osebe, prilagoditve programa in pripomočke.

c) Otroci s težjo gibalno oviranostjo imajo zelo zmanjšane zmožnosti gibanja. Otrok lahko stopi na nogi ali s pripomočki hodi na kratki razdalji, vendar hoja ni funkcionalna. Od pripomočkov lahko uporablja ortoze in hoduljo. Lahko ima težjo motnjo orientacije, ki mu onemogoča samostojno gibanje med prostori. Za večji del gibanja znotraj in zunaj prostorov potrebuje voziček na ročni pogon, elektromotorni voziček ali prilagojeno kolo. Hoja po stopnicah ni mogoča. Spretnost ene ali obeh rok je zelo zmanjšana, zato potrebuje fizično pomoč druge osebe. Lahko ima težje motnje zaznavanja in občutenja dražljajev. Pri dnevnih opravilih potrebuje stalen delni nadzor ali pomoč. Za izvajanje dejavnosti potrebuje pripomočke ali prilagoditve izvedbe dejavnosti ali okolja. Pri športu in izvajanju šolskega dela večino časa potrebuje fizično pomoč druge osebe, prilagoditve programa in pripomočke.

č) Otroci s težko gibalno oviranostjo imajo povsem zmanjšane zmožnosti gibanja, kar pomeni, da samostojno gibanje ni mogoče. Samostojno se lahko giblje samo z elektromotornim vozičkom. Ima malo funkcionalnih gibov rok. Lahko ima zelo hude motnje zaznavanja in občutenja dražljajev, orientacije ter senzomotorične integracije. V vsakdanjih opravilih je odvisen od fizične pomoči druge osebe. Lahko se delno hrani sam in nekoliko pomaga pri osnovnih dnevnih opravilih. Mogoče so posebne prilagoditve hranjenja (sonda, gastrostoma). Pri športu in izvajanju šolskega dela potrebuje stalno fizično pomoč druge osebe, prilagoditve izvedbe naloge ali okolja in pripomočke. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Gibalno ovirani otroci, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3500>, 5. 5. 2014)

1.2.6 Dolgotrajno bolni otroci

Dolgotrajno bolni otroci so otroci, katerih bolezen se ne ustavi najmanj v treh mesecih. Dolgotrajna bolezen lahko v določenem obdobju miruje, lahko pa pride do ponovnega poslabšanja otrokovega zdravstvenega stanja. Med dolgotrajne bolezni spadajo kardiološke, endokrinološke, gastroenterološke, alergološke, revmatološke, nefrološke, pulmološke,

onkološke, hematološke, dermatološke, psihiatrične in nevrološke bolezni ter bolezni imunskih pomanjkljivosti. Otroka lahko opredelimo kot dolgotrajno bolnega le, če se ugotovi, da bolezen, zdravljenje ali morebitne posledice obojega pomembno vplivajo na otrokovo funkcioniranje v vzgojno-izobraževalnem procesu, na njegovo uspešnost in učinkovitost. Pomoč in prilagoditve lahko zaradi posledic bolezni in zdravljenja potrebujejo tudi otroci, pri katerih je zdravljenje že končano. Nekateri otroci z dolgotrajno boleznijo imajo tudi v času šolanja posebne zdravstvene potrebe (npr. jemati morajo zdravila, si meriti vrednosti krvnega sladkorja, potrebujejo vstavev katetra, prekiniti je treba njihove epileptične napade idr.). Posledično otroci potrebujejo izvajanje določenih postopkov oz. pomoč pri izvajanju le- teh.

Začasnega spremljevalca določimo otroku z dolgotrajno boleznijo, ko otrok potrebuje fizično pomoč, ko ima posebne zdravstvene potrebe in jih sam ne zmore zadovoljiti in ko tako presodi in utemelji ustrezen zdravnik. Začasni spremljevalec mora v ustrezni zdravstveni ustanovi pridobiti ustrezna dodatna znanja za izvajanje pomoči pri potrebnih postopkih in ukrepih, ki so nujni za zagotavljanje otrokovih posebnih zdravstvenih potreb. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Dolgotrajno bolni otroci, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3502>, 5. 5. 2014)

1.2.7 Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

Pri otrocih s primanjkljaji na posameznih področjih učenja se zaradi motenj ali razlik v delovanju centralnega živčnega sistema kljub povprečnim ali nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim pojavljajo izrazite težave pri branju, pisanju, pravopisu in/ali računanju. Pojavljajo se tudi zaostanki v razvoju in/ali motnje pozornosti, pomnjenja, mišljenja, koordinacije, komunikacije, socialnih sposobnosti in/ali čustvenega dozorevanja. Primanjkljaji vplivajo na predelovanje informacij, ovirajo usvajanje in avtomatizacijo šolskih veščin ter vse življenje vplivajo na učenje in vedenje.

Skupina motenj je heterogena in vključuje specifične motnje branja (disleksijo), pravopisne težave (disortografijo), specifične motnje računanja (specifične aritmetične učne težave in diskalkulijo), motnje pisanja (npr. disgrafijo) in primanjkljaje na področju praktičnih ter socialnih veščin (neverbalne motnje učenja in dispraksija).

Otrok ima na nekaterih področjih učenja (branje, pisanje, računanje, pravopis) nižje dosežke, kot bi jih pričakovali glede na starost, okolje in raven intelektualnih sposobnosti. Primanjkljaji se pojavijo v obdobju šolanja, vendar se izražajo na specifičnih področjih omejene zmožnosti. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3504>, 5. 5. 2014)

1.2.8 Otroci z avtističnimi motnjami

Otroci z avtističnimi motnjami kažejo primanjkljaje, ovire oz. motnje na področjih:

- a) socialne komunikacije in socialne interakcije, ki se kažejo kot težave v komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah, pri vzpostavljanju, razumevanju in vzdrževanju socialnih odnosov,
- b) vedenja, interesov in aktivnosti, ki se kažejo kot ponavljajoča se gibanja, v uporabi predmetov na neobičajen in vedno enak način, ponavljajoč govor, togost v mišljenju in vedenju, nagnjenost k rutinam in ritualom, prezaposlenost z interesnim področjem, neobičajni odzivi na čutne dražljaje.

Primanjkljaji se pokažejo že v zgodnjem obdobju in pomembno vplivajo na delovanje na socialnem, izobraževalnem in drugih pomembnih področjih. Primanjkljaji, motnje oz. ovire otrok z avtističnimi motnjami se na navedenih področjih izkazujejo v različnih stopnjah in v različnih kombinacijah intenzitet in povzročajo bolj ali manj slabo prilagodljivost zahtevam socialnega okolja. Otroci z avtističnimi motnjami imajo različno znižane zmožnosti za prilagajanje zahtevam okolja, v katerem živijo. Stopnja izraženosti težav se spreminja v različnih življenjskih obdobjih in v različnih socialnih kontekstih. Izraženi primanjkljaji pomenijo pomembno oviro pri socialnem vključevanju in razvoju samostojnosti.

Otroci imajo lahko:

a) Lažji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji

Otrok ima težave pri navezovanju stikov. Neustrezno se odziva na socialne pobude drugih ljudi, neustrezno vzpostavlja socialne odnose, kaže se pomanjkanje vzajemnosti v

komunikaciji, slaba integracija komunikacije ter težave pri prilagajanju vedenja različnim socialnim okoliščinam.

b) Zmerni primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji

Otrok ima pomembne primanjkljaje na področju socialne komunikacije. Opazno je omejeno vzpostavljanje socialnih odnosov in zmanjšano oz. neustrezno odzivanje na socialne pobude drugih. Otrok zmanjšano izraža in deli interese in čustva z drugimi, neustrezno vzpostavlja očesni stik. Njegova govorica telesa ni običajna, kaže primanjkljaje pri razumevanju in uporabi gest ter težave pri sodelovanju v igri.

c) Težji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji

Otrok ima zelo pomembne primanjkljaje na področju socialne komunikacije, ki povzročajo izrazite motnje v njegovem funkcioniranju. Zelo omejeno vzpostavlja socialne odnose in se minimalno odziva na socialne pobude drugih. Ne zmore začeti ali odgovoriti na pobudo po socialni interakciji, obrazna mimika in neverbalna komunikacija sta odsotni, za vrstnike se ne zanima.

IN

a) Lažji primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti

Togo vedenje otroka povzroča odstopanja v funkcioniranju na enem ali več področjih. Otrok ima težave pri prehajanju med dejavnostmi. Otrokovo samostojnost ovirajo težave na področju organizacije in načrtovanja.

b) Zmerni primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti

Togo vedenje otroka povzroča pomembna odstopanja pri prilagajanju na spremembe. Otrok je preveč zaposlen z interesi, kar vpliva na njegovo delovanje na več različnih področjih. Otrok kaže stisko, če mora svoje vedenje spremeniti oz. prilagoditi zahtevam okolja.

c) Težji primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti

Togo vedenje otroka povzroča odstopanja pri prilagajanju na spremembe. Otrok je prezaposlen z interesi in to onemogoča njegovo delovanje na več različnih področjih. Če mora svoje vedenje spremeniti oz. prilagoditi zahtevam okolja, je v stiski.

Otroci z avtističnimi motnjami so upravičeni do začasnega spremljevalca, če so opredeljeni kot otroci z avtističnimi motnjami, ki imajo zmerne ali težje primanjkljaje na področju socialne komunikacije in socialne interakcije in/ali zmerne ali težje primanjkljaje na področju vedenja, interesov in aktivnosti. (ZRŠŠ, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za

opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci z avtističnimi motnjami, dostopno na: <http://www.zrssi.si/default.asp?rub=8578>, 5. 5. 2014)

1.2.9 Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

Čustvene in vedenjske motnje se praviloma pojavljajo z motnjami z drugih področij, kot so primanjkljaji na posameznih področjih učenja, govorno-jezikovne motnje, avtistične motnje idr.

To so otroci, pri katerih so spremembe v čustvenem odzivanju in vedenju dalj časa prisotne in odstopajo od razvojno pričakovanih vzorcev čustvovanja in/ali vedenja:

- moč čustvenih odzivov in vedenja presega stopnjo pričakovanega;
- vedenje in/ali čustvovanje je nekontrolirano ali iracionalno in se pojavljajo v najmanj dveh okoljih (npr. v šoli, doma, v vrstniški skupini, širšem okolju);
- otrokova učinkovitost in prilagajanje je ovirano na enem ali več področjih (učni uspeh, socialni odnosi, prilagajanje šolskim pravilom, skrb zase);
- otrok nima zadosti varovalnih dejavnikov v družinskem in širšem socialnem okolju (odsotnost izkušenj dobre povezanosti, doživljanje odklanjanja in zavrnitev).

V razvoju otroka prepoznamo vrsto travmatskih dogodkov, pomanjkanje doživljanja uspehov in sprejetosti v socialnem okolju ter razvoj obrambnih mehanizmov (zanikanje, projekcije, nadkompenzacije), ki se kažejo v simptomih, kot so izogibanje obveznostim, izguba motivacije, samopoškodovanje, izmikanje, nezaupanje vase in v druge, vdanost v položaj). Ti in drugi čustveni ter vedenjski odzivi v kombinaciji z reakcijami okolja vodijo do težav v socialni integraciji.

Poznamo:

a) čustvene motnje

Otrok doživlja hudo notranjo stisko, bojazen, tesnobo ali depresivnost. Oteženo je doseganje nujnih nalog, kot je npr. obiskovanje šole, šolsko delo, prostčasne dejavnosti, sprejetost med vrstniki. Značilni so pomanjkanje samozavesti, zmanjšano samospoštovanje, nizka samopodoba, občutek nemoči, žalosti, jeze, manjvrednosti, krivde, brezvoljnosti, pomanjkanje

energije, interesov in koncentracije, umik/izogibanje okoliščinam, ki sprožajo tesnobo in/ali depresivno razpoloženje.

b) vedenjske motnje

Značilne so neželene oblike vedenja, zato okolje otroka odklanja ali kaznuje. Značilna je zmanjšana sposobnost učenja iz izkušenj, v konflikth težje uvidijo svoj delež, krivdo in napake pripisujejo drugim.

- *Lažje oblike vedenjske motnje*: moteče vedenje, ki vpliva na pomembna področja otrokovega delovanja, šole in družinsko okolje. Motnje se kažejo kot impulzivnost, razdražljivost, zamujanje pouka, izogibanje šolskim obveznostim, uporniško vedenje.
- *Težje oblike vedenjske motnje*: izstopajoče vedenje, za katerega je značilno agresivno, destruktivno ali predrzno vedenje oz. kršitve družbenih pričakovanj. Sem spada napadnost, ustrahovanje, krutost, uničevalna težnja do lastnine, kraje, laganje, izostajanje iz šole, pobegi od doma, pogosta in huda togota. Motnja je tem bolj resna, čim več oblik odklonskega vedenja kaže otrok.

c) Čustvene in vedenjske motnje

Neustrezni čustveni odzivi ter izrazite vedenjske motnje, ki se jim lahko pridruži asocialno vedenje.

Začasnega spremljevalca lahko dobi otrok s težjo vedenjsko ali čustveno in vedenjsko motnjo. (ZRSS, Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3506>, 5. 5. 2014)

1.3 Prepoznavanje otroka s posebnimi potrebami

Otroka s posebnimi potrebami oz. njegovo drugačnost prepoznamo na podlagi določenih kriterijih. Mirjam Bratož (2004: 11–12) navaja štiri kriterije:

- otrok izstopa iz širokega okvira običajnega,
- obstajati morajo posebni, neobičajni razlogi oz. vzroki,
- ogrožen je nadaljnji psihosocialni razvoj,
- potrebno je posebno, strokovno obravnavanje.

Takšen otrok ima težave pri zaznavanju, razumevanju, odzivanju na dražljaje, gibanju, sproščanju in sporazumevanju z okoljem. Prav tako ima tudi osebnostne in vedenjske motnje.

1.4 Postopek usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja

Pisno zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja lahko vložijo starši ali mlajša polnoletna oseba. Predlog za uvedbo postopka lahko poda tudi vrtec, šola, zdravstveni, socialni ali drug zavod, če je mnenja, da je usmeritev potrebna. Postopek obravnava Zavod Republike Slovenije za šolstvo na podlagi strokovne dokumentacije, ki jo predložijo starši ali jo Zavod pridobi sam, in poročila vrtca, šole ali zavoda, ki ga otrok obiskuje. Komisija za usmerjanje na podlagi dokumentacije, morebitnega razgovora s starši in z otrokom izdelava strokovno mnenje. Zavod nato izda odločbo o usmeritvi, v kateri je določeno:

- program vzgoje in izobraževanja, v katerega se otrok usmerja,
- vrtec, šolo ali zavod, v katerega se otrok vključi,
- datum vključitve v vrtec, šolo ali zavod,

po potrebi pa tudi:

- obseg, način in vrsto ter izvajalca dodatne strokovne pomoči,
- pripomočke, prostor in opremo ter druge pogoje, ki morajo biti zagotovljeni za vzgojo in izobraževanje,
- občasnega ali stalnega spremljevalca za fizično pomoč gibalno oviranemu otroku,
- zmanjšanje števila otrok v oddelku glede na predpisane normative,
- rok preverjanja ustreznosti usmeritve in
- druge pravice, ki izhajajo iz tega zakona in zakonov s področja vzgoje in izobraževanja.

Zavod odločbo o usmeritvi vroči staršem, vrtcu, šoli ali zavodu, v katerega je otrok v času usmerjanja vključen, in vrtcu, šoli ali zavodu, v katerega je otrok usmerjen. Vrtec, šola oziroma zavod mora najkasneje v roku 30 dni po vključitvi otroka izdelati individualizirani program, v katerem so določene oblike dela na posameznih področjih, pri posameznih predmetih, način izvajanja dodatne strokovne pomoči, izvajanje fizične pomoči, prehajanje med programi ter potrebne prilagoditve pri organizaciji, preverjanju in ocenjevanju znanja, napredovanju in časovni razporeditvi pouka. Za pripravo in spremljanje izvajanja individualiziranega programa imenuje ravnatelj strokovno skupino, ki jo sestavljajo strokovni

delavci vrtca, šole ali zavoda in drugi strokovni delavci (razrednik, ravnatelj, izvajalec/izvajalci DSP). Pri njenem delu prav tako sodelujejo starši otroka. Strokovna skupina mora med šolskim letom prilagajati individualizirani program glede na napredek in razvoj otroka in ob koncu šolskega leta preveriti ustreznost individualiziranega programa in izdelati novega za naslednje šolsko leto. (21.–29. člen ZUOPP-1)

1.5 Integracija in inkluzija otrok s posebnimi potrebami

Veliko avtorjev meni, da izraza *integracija* in *inkluzija* nista sinonima, saj obstajajo razlike v pomenu, v kakovosti dela in praktičnem izvajanju vključevanja otrok s posebnimi potrebami. Integracija pomeni namestitev otroka s posebnimi potrebami v redno ustanovo; otrok se prilagodi zahtevam šolskega okolja in dela tako, kot se pričakuje, saj mora biti sposoben doseči predpisane minimalne standarde znanja. Inkluzija omogoča otroku, da je aktiven, kolikor zmore, saj dosežki niso pomembni za vključitev v šolsko in širše socialno okolje. Otrok je lahko takšen, kot je in tako je tudi sprejet. Pri integraciji ostane šolski sistem nespremenjen, pri inkluziji pa so potrebne spremembe v razmišljanju strokovnih delavcev, na področju poučevanja in na področju nudenja pomoči. Integrirana vzgoja in izobraževanje je usmerjena v učitelja, inkluzivna pa v otroka. Pri integraciji otroku pomaga specialist, pri inkluziji pa predvsem učitelj, ki sodeluje z različnimi strokovnimi delavci (npr. z razrednikom, s pedagogom, s specialnim pedagogom...). (Kavkler 2008: 11, 14)

Zakon o osnovni šoli iz leta 1996 je omogočil, da so otroci s posebnimi potrebami lahko vključeni v redne oddelke vrtca ali osnovne šole in večina staršev se odloča za to možnost. Raziskave namreč kažejo, da so otroci s posebnimi potrebami v rednih šolah učno uspešnejši, saj v vrstnikih vidijo motivacijo za delo. Otroci, ki so v razredu skupaj z otroki s posebnimi potrebami, se naučijo strpnosti in sprejemanja drugačnosti. (Kavkler 2008: 14)

1.6 Število otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji

Število otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v redne programe osnovne šole z zagotavljanjem dodatne strokovne in učne pomoči in s prilagoditvami pri izvajanju programa, se vsako leto povečuje. To prikazuje spodnja preglednica¹:

Leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Št. otrok	5583	6345	6605	7771	8537	9160	10040	10472

¹ Vir: Statistični urad Republike Slovenije (dostopno na: <http://www.stat.si>).

2 RAZISKOVALNI DEL

2.1 Cilji raziskave

V magistrski nalogi želim preko pogovorov dobiti vpogled v delo z otroki s posebnimi potrebami pri pouku slovenščine. Zanima me, kako otroci s posebnimi potrebami sprejemajo svojo »drugačnost« in kako to sprejemajo njihovi vrstniki ter kako so zadovoljni z dodatno strokovno pomočjo. Prav tako me zanimajo mnenja njihovih staršev in izvajalcev dodatne strokovne pomoči – kaj otrokom povzroča največ težav in kaj bi pohvalili pri slovenščini, kje vidijo morebitne prednosti in pomanjkljivosti izvajanja DSP in kakšne spremembe opazijo pri otrocih.

2.2 Raziskovalne metode

Raziskovalni del temelji na deskriptivni metodi (predstavitev šole in učencev), statistični metodi (število otrok s posebnimi potrebami), metodi intervjuvanja (pogovori z učenci, z njihovimi starši in z izvajalkami dodatne strokovne pomoči) in analitični metodi (analiza intervjujev).

2.3 Predstavitev šole

Osnovna šola Šmihel, na kateri sem zaposlena, obsega matično šolo Šmihel in podružnično šolo Birčna vas. V šolskem letu 2013/2014 ima matična šola 19 oddelkov, podružnična šola pa 4 oddelke. Na začetku šolskega leta je bilo na matično šolo vpisanih 323 otrok, na podružnično šolo pa 59, skupaj 383 otrok. Januarja se je na matično šolo vpisala še ena učenka, kar pomeni 384 otrok. (OŠ Šmihel: Letni delovni načrt za šolsko leto 2013/2014)

Na naši šoli je deset otrok s posebnimi potrebami, kar predstavlja 2,6 % vseh otrok. Od tega jih je osem na matični šoli in dva na podružnični šoli. Spodnja preglednica prikazuje število

otrok s posebnimi potrebami po razredih in glede na primanjkljaj, oviro ali motnjo, ki jo imajo.²

Razred	S čustvenimi in vedenjskimi motnjami	S primanjkljaji na posameznih področjih učenja	Z gibalnimi ovirami	Z govorno-jezikovnimi motnjami	Z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi	Dolgotrajno bolni	Gluhi in naglušni	Slepi in slabovidni	Otroci z avtističnimi motnjami	Skupaj
1. razred										
2. razred						1				1
3. razred										
4. razred						1				1
5. razred		1+1				2				4
6. razred										
7. razred		1								1
8. razred		2								2
9. razred		1								1

Iz preglednice je razvidno, da je kar šest otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, štirje otroci so dolgotrajno bolni. Največ, kar štiri, otrok s posebnimi potrebami je v petem razredu.

2.4 Predstavitev učencev s posebnimi potrebami

2.4.1 Jernej

Jernej obiskuje 7. razred. Odločbo o usmeritvi je dobil oktobra 2012, tj. v 6. razredu, v kateri je navedeno, da se otroka usmeri v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Jernej ostane vključen v Osnovno šolo Šmihel.

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je Jerneja opredelila kot otroka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, saj ima težave z branjem in računanjem. Otroka pripadata dve uri dodatne strokovne pomoči na teden, ki se nanaša na učno pomoč. Pomoč, ki jo izvajata učitelja, se lahko izvaja individualno ali v posebni skupini, delno v oddelku in delno izven oddelka. Jerneju mora šola zagotoviti prilagoditve pri organizaciji, načinu preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanju in časovni razporeditvi pouka.

² Modra barva pomeni matična šola, rdeča barva pomeni podružnična šola.

Zagotoviti se mu morajo naslednji pripomočki: fotokopiranje v povečanem tisku, fotokopiranje obsežnejše učne snovi, možnost uporabe žepnega računalja in uporaba barvne folije pri branju. Sedeti mora na mestu, ki mu omogoča boljšo osredotočenost na šolsko delo. Ta odločba je veljavna do spremembe ravni izobraževanja.

Jernej ima eno uro dodatne strokovne pomoči pri slovenščini in eno pri matematiki. Kot izvajalka dodatne strokovne pomoči pri slovenščini sem na začetku šolskega leta izdelala individualizirani program, v katerem so organizacija, vsebina in potek omenjene pomoči ter prilagoditve glede preverjanja in ocenjevanja znanja podrobneje opredeljene. Pri tem sem upoštevala tudi prilagoditve, ki jih je predlagala komisija v strokovnem mnenju:

- možnost podaljšanega časa pri pisnem in ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja,
- napovedano in dogovorjeno preverjanje in ocenjevanje znanja,
- preverjanje in ocenjevanje znanja naj poteka v jutranjih urah, ko je koncentracija še visoka in ni prisotna utrujenost,
- možnost opravljanja pisnega preverjanja in ocenjevanja znanja v dveh ali več delih,
- poudarek na ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja,
- prilagojena oblika pisnih gradiv za preverjanje in ocenjevanje znanja (povečan tisk pisnih preizkusov znanja, večji razmik med vrsticami, več prostora za odgovore, tip pisave, poravnava na levi strani, razrez nalog, več grafičnih opor, več vprašanj izbirnega tipa)
- pri preverjanju in ocenjevanju znanja naj učitelj ne upošteva napak, ki so posledica učenčevih primanjkljajev.

Alenka Žbogar (2013: 73–76) piše, da je specifična motnja branja in pisanja disleksija. Disleksiki imajo težave na področjih branja, pisanja in komunikacije. Disleksik bere počasi, slabo razume prebrano, slabo izgovarja prebrane besede, besedo prebere z ugibanjem. Njegova pisava je počasna in slaba, dela pravopisne napake, zamenjuje in izpušča črke. Pri komunikaciji ima težave z izražanjem, govori počasi. Te težave opažam tudi pri Jerneju, vendar v odločbi o usmeritvi ni navedeno, da ima omenjeni učenec disleksijo, strokovnega mnenja pa nisem prejel.

2.4.2 Jure

Jure obiskuje 5. razred. Odločbo o usmeritvi dobil oktobra 2011, tj. v 3. razredu, v kateri je navedeno, da se otroka usmeri v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Jure ostane vključen v Osnovno šolo Šmihel.

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je Jureta opredelila kot dolgotrajno bolnega otroka, saj je bil pri njem diagnosticiran Aspergerjev sindrom³. Otrok je dobil tri ure dodatne strokovne pomoči na teden, ki se nanaša na pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Pomoč se lahko izvaja individualno ali v posebni skupini, v ali izven oddelka, izvajati pa jo mora socialni pedagog. Juretu se zagotovijo prilagoditve pri organizaciji, načinu preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanju in časovni razporeditvi pouka. Ta odločba velja do spremembe ravni izobraževanja.

Komisija je v strokovnem mnenju priporočala, da se Juretu nudi pomoč pri razumevanju kompleksnejših navodil, ki naj se jih razdeli na dele in po potrebi ponovi. Navodila naj bodo jasna, kratka in jedrnata. Dodatna strokovna pomoč naj se izvaja tudi z namenom učenja in razvijanja socialnih veščin in spretnosti. Zaradi težav z dihanjem je komisija predlagala prilagojeno izvajanje in ocenjevanje športne vzgoje.

2.4.3 Bor

Bor obiskuje 5. razred. Odločbo o usmeritvi je dobil septembra 2006, tj. pri 4 letih, ko je bil še v vrtcu. V odločbi je bilo navedeno, da se mu zagotovi dodatna strokovna pomoč v obsegu 3 ur na teden individualno v ali izven oddelka. Pomoč sta izvajala vzgojitelj oz. defektolog (1 uro) in logoped (2 uri).

³ Attwood (2007: 3) navaja, da je za osebe z Aspergerjevim sindromom značilno: nezmožnost vživeti se v čustva drugih; naivna, neprimerna, enostranska interakcija (nenamerno govorjenje ali delanje stvari, ki drugega užalijo ali spravijo v zadrego; glasno razmišljanje); nezmožnost in nezainteresiranost za sklepanje prijateljstev; zelo natančen, ponavljajoč se govor (formalen in izbran, vendar monoton govor; nerazumevanje besednih zvez v prenesenem pomenu); nizka sposobnost neverbalne komunikacije (omejena uporaba kretenj, neprimerni obrazni izrazi, ne gleda v oči); intenzivno zanimanje za določene teme in rutina ter nerodno gibanje in nenaravna drža. Od devetdesetih let dalje velja, da je Aspergerjev sindrom varianta avtizma in pervazivna razvojna motnja.

Odločbo so preverili leta 2009, saj je šel Bor jeseni tistega leta v 1. razred osnovne šole. Otroka so usmerili v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Bor se je vključil v Osnovno šolo Šmihel. Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je Bora opredelila kot otroka z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami, kot zmerno gibalno oviranega otroka, kot dolgotrajno bolnega otroka in kot otroka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Otrok je dobil tri ure dodatne strokovne pomoči na teden, ki se nanaša na pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Pomoč se izvaja individualno izven oddelka, izvajati pa jo morata defektolog (1 uro) in logoped (2 uri). Boru se z odločbo zagotovijo naslednje prilagoditve:

- časovne prilagoditve v času usvajanja, utrjevanja, preverjanja in ocenjevanja znanja,
- preverjanje in ocenjevanje znanja individualno,
- poudarek na ustnem preverjanju znanja,
- prilagajanje obsega vsebine pri preizkusu znanja,
- prilagojeno izvajanje in ocenjevanje športne vzgoje,
- pouk športne vzgoje se naj prilagaja naravi otrokove bolezni,
- izvajanje športne vzgoje po navodilih osebnega zdravnika.

Bor mora imeti mizico z naklonom in neдрsečo podlago ter prilagojen stol.

Leta 2010 je šola vložila predlog za spremembo usmeritve za Bora zaradi potrebe po večjem obsegu dodatne strokovne pomoči. Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je Bora opredelila kot otroka z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami, kot težje gibalno oviranega otroka, kot dolgotrajno bolnega otroka in kot otroka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Tako je Bor dobil pet ur dodatne strokovne pomoči na teden, ki se nanaša na pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Pomoč do 1. 9. 2011 izvajata specialni pedagog (3 ure) in logoped (2 uri), od 1. 9. 2011 pa specialni pedagog (1 ura), socialni pedagog (2 uri) in logoped (2 uri). Zaradi težje gibalne oviranosti se mu zagotovi občasnega spremljevalca za nudenje fizične pomoči. Komisija je v strokovnem mnenju predlagala naslednje prilagoditve:

- preverjanje in ocenjevanje znanja naj poteka v jutranjih urah, ko je koncentracija še visoka in ni prisotna utrujenost,
- možnost podaljšanega časa pri pisnem in ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja,
- pri preverjanju in ocenjevanju znanja naj bodo naloge in vprašanja podana v več časovnih sklopih,

- prilagojena oblika pisnih gradiv za preverjanje in ocenjevanje znanja (povečan tisk pisnih preizkusov znanja, večji razmik med vrsticami, več prostora za odgovore, tip pisave, poravnava na levi strani, razrez nalog, več grafičnih opor, več vprašanj izbirnega tipa),
- toleranca specifičnih napak – pri ocenjevanju pisnih izdelkov neupoštevanje napak, ki izhajajo iz motnje,
- prilagojeno izvajanje in ocenjevanje športne vzgoje,
- pouk športne vzgoje se naj prilagaja naravi otrokove bolezni,
- izvajanje športne vzgoje po navodilih osebnega zdravnika.

Še vedno mora imeti tudi mizico z naklonom in nedrsečo podlago ter prilagojen stol.

Leta 2012 je ponovno prišlo do preverjanja odločbe. Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je Bora opredelila kot otroka z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami, kot težje gibalno oviranega otroka, kot dolgotrajno bolnega otroka in kot otroka s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Poleg tega je bila pri njem prepoznana še spektroatistična motnja⁴. V odločbi je bilo navedeno, da se mu zagotovi dodatna strokovna pomoč v obsegu 5 ur na teden individualno ali v posebni skupini, delno v oddelku in delno izven oddelka. 2 uri učne pomoči izvajata učitelja, 1 uro pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj izvaja specialni in rehabilitacijski pedagog ter 2 uri socialni pedagog. Zaradi težje gibalne oviranosti se mu zagotovi občasnega spremljevalca za nudenje fizične pomoči.

Komisija je predlagala naslednje prilagoditve:

- preverjanje in ocenjevanje znanja naj poteka v jutranjih urah, ko je koncentracija še visoka in ni prisotna utrujenost,
- poudarek na ustnem preverjanju in ocenjevanju znanja,

⁴ Patterson (2009: 35–36) navaja naslednje tipične znake avtizma:

a) čustveno-socialne motnje: otrok zre v prazno, ne mara ljubkovanja, ne vzpostavlja očesnega stika, ne občuti bolečine, ne boji se nikogar in ničesar, ne reagira na klic, ovohava in okuša nenavadne predmete, njegov obraz je skoraj brez mimike, rad je sam, ne zna izraziti čustev;

b) vedenjske motnje: hiper- ali hipoaktivnost, izražanje želj z gestami, navezanost na nenavadne predmete, nima želje po učenju, rutina (ne mara sprememb), nenavadno vedenje, izbruhi togote, neobičajne navade, izjemen spomin za številke, glasbo, orientacijo v prostoru ali času;

c) govorne motnje: otrok zaostaja v govornem razvoju ali sploh ne govori, pogovarja se sam s sabo, odgovarja nelogično, tvori nove besede, govori monotono, izgovarja besede, ki nimajo nobenega pomena, ne zna izraziti, kaj želi;

č) druge težave: pojavljajo se težave s spanjem in prehranjevanjem (vedno enaka hrana), prebavne motnje (driske, dolgotrajno zaprtje), alergije, epileptični napadi, pogosta vnetja ušes ali dihal.

- preverjanje in ocenjevanje znanja naj poteka po manjših, vsebinsko zaključenih tematskih sklopih,
- možnost opravljanja pisnega preverjanja in ocenjevanja znanja v dveh ali več delih,
- napovedano in dogovorjeno preverjanje in ocenjevanje znanja,
- možnost podaljšanega časa pri pisnem preverjanju in ocenjevanju znanja,
- prilagojena oblika pisnih gradiv za preverjanje in ocenjevanje znanja (povečan tisk, večji razmik med vrsticami, več prostora za odgovore, več vprašanj izbirnega tipa),
- toleranca specifičnih napak – pri ocenjevanju pisnih izdelkov neupoštevanje napak, ki izhajajo iz motnje,
- prilagojeno izvajanje in ocenjevanje športne vzgoje,
- pouk športne vzgoje se naj prilagaja naravi otrokove bolezni,
- izvajanje športne vzgoje po navodilih osebnega zdravnika.

Prav tako se mu morajo zagotoviti še: fotokopiranje obsežnejše učne snovi, možnost uporabe prenosnega računalnika, prilagoditev sedežnega reda (sedeti mora na mestu, ki omogoča boljšo osredotočenost na delo) in prilagojena miza in stol. Ta odločba mora biti preverjena letos.

2.5 Intervjuji z učenci

2.5.1 Intervju z Jernejem

Jernej se je dejstva, da potrebuje pomoč, zelo dobro zavedal, saj je vedel, da slabo bere. Ko mu je mama povedala, da bodo zaprosili za dodatno strokovno pomoč, se je tega zelo razveselil. Pravi, da mu pomoč pri slovenščini pomaga, ker bolje razume snov. Všeč mu je, da sva pri urah DSP sama, ker bi ga prisotnost drugih motila pri koncentraciji. Želi si več branja, saj delava predvsem učno snov. Odkar prejema DSP, ima občutek, da napreduje v branju in pisanju in da ni več tako počasen. Glede počutja v razredu pravi, da se dobro počuti in da ga tudi sošolci in sošolke normalno sprejemajo. Prilagoditev mu nikoli ne očitajo in všeč mu je, da ga spodbujajo, da dobi čim boljšo oceno. (Priloga 1)

2.5.2 Intervju z Juretom

Jure je dejstvo, da potrebuje dodatno strokovno pomoč, sprejel dobro in se nič ne pritožuje. Pravzaprav mu je všeč, da je drugačen, saj pravi, da mu je všeč, ker nismo vsi enaki. Pri slovenščini se zelo dobro počuti. Na splošno mu je všeč, da spozna nove učiteljice in učitelje, da se lahko z njimi pogovarja. Pri urah DSP je največkrat izven oddelka, razen če obravnavajo novo učno snov. To, da ima DSP individualno, mu ustreza, ker ne mara hrupa. Tudi sicer je zelo rad sam, saj takrat lahko razmišlja in se pogovarja sam s sabo; to ga pomirja. Še kakšna dodatna pomoč bi mu po njegovem mnenju prav prišla pri pisanju, saj je šibek pri pisanju velike začetnice in pri postavljanju vejic. Več branja ne potrebuje, saj doma bere stripe. Čeprav prejema DSP, mu besedne zveze še vedno ne grejo, v branju in pisanju pa mu gre vsakič bolje. Tudi raje se pogovarja z drugimi. Njegovo počutje v razredu je odvisno od tega, kakšne volje je. Če je slabe, je raje sam, če je dobre, se rad družijo z ostalimi. Sošolci in sošolke so ga dobro sprejeli. Na začetku so mu očitali prilagoditve, potem pa so se navadili. (Priloga 2)

2.5.3 Intervju z Borom

Ob dejstvu, da potrebuje dodatno strokovno pomoč, Bor ni občutil nič posebnega. Pravi, da ni bil ne žalosten ne jezen, ampak je to sprejel. Všeč mu je, da z učiteljico Majdo pri slovenščini delata samo slovenščino. Včasih kaj napišeta, se pogovarjata in tudi kaj prebereta. Delata vedno individualno, saj bi ga hrup v razredu motil. Zdi se mu, da še kakšne dodatne pomoči ne bi potreboval, ker z učiteljico veliko delata. Odkar prejema DSP, je bolj zgovoren. V razredu se počuti dobro, sošolci in sošolke so ga sprejeli, prilagoditve so mu očitali samo na začetku. (Priloga 3)

2.6 Intervjuji s starši

2.6.1 Intervju z Jernejevo mamico

Gospa Nataša je pri Jerneju opazila težave, ko so v šoli začeli z branjem in računanjem. To je niti ni presenetilo, saj je tudi sama hodila v posebno šolo. To je najbrž tudi razlog, da je

otrokove težave sprejela razumevajoče. S tem ni imela težav niti Jernejeva sestra, medtem ko oče noče imeti nič s tem.

Zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja je vložila sama na predlog učiteljice. Postopek je kar trajal, vendar so odločbo dobili v zakonsko določenem roku.

Gospa Nataša je z delom šole zadovoljna, saj vsi učitelji upoštevajo vse prilagoditve, ki jih Jernej ima. Zadovoljna je, da ure DSP izvajata učitelj in učiteljica, ki ga tudi poučujeta. Jerneju je precej lažje, moti jo, da niso to ure izvedene pred ali po pouku. Jernej ima odločbo o usmeritvi drugo leto in mama opaza, da mu DSP pomaga, saj na ta način ohranja stik s slovenščino, ker doma noče brati.

Predlagane prilagoditve pri slovenščini so ji zelo všeč, ker je to tisto, kar Jernej potrebuje. Pri slovenščini je še posebej pohvalila moje delo z Jernejem, saj mu pomagam pri reševanju nalog, napovedan je za ustno ocenjevanje, dobi vprašanja, pri pisnem ocenjevanju ima podaljšan čas.

Glede slovenščine nima pripomb. Čeprav v odločbi piše, da se mu obsežnejša učna snov fotokopira, podpira, da si snov zapisuje v zvezek. Pri pisanju namreč izpušča črke, zato se strinja s tem, da čim več piše, čeprav je bolj počasen. Pri slovenščini se je treba veliko učiti, mama si želi, da se uči res najnujnejše stvari. (Priloga 4)

2.6.2 Intervju z Juretovo mamico

Gospa Andreja pravi, da je težave pri Juretu opazila že v vrtcu. Pri njem so se kazali znaki, kot so nedruženje z vrstniki, popoldan je nehal spati, panično je reagiral na hrup, zapiral se je v svoj svet, govoril je knjižno. Takrat ni še iskala pomoči, vendar se je v prvem razredu pokazalo enako. Šla je v Ljubljano in tam so ugotovili, da ima Jure Aspergerjev sindrom. Ob tem spoznanju so bili občutki v družini mešani. Sama se je odločila, da mu bo pomagala po najboljših močeh in zato se je začela samoizobraževati. Mož je bil na začetku zgolj opazovalec, potem se je aktivno vključeval v delo z otrokom. Tudi sestra je diagnozo sprejela z razumevanjem. Življenje celotne družine je podrejeno takemu otroku.

Zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja sta vložila skupaj z možem, in sicer že pred postavljeno diagnozo, zato je Jure dobil samo 3 ure dodatne strokovne pomoči in ne 5 ur. Zaradi letnih dopustov so na odločbo čakali kar dolgo, vendar so kar zadovoljni.

Šola po mnenju gospe Andreje na začetku ni bila preveč fleksibilna. Gospa je namreč šolo še pred izdajo odločbe seznanila z Juretovimi težavami, vendar brez pravnomočne odločbe šola

ni želela izvajati dodatne strokovne pomoči. Letos je Jure dobro sprejel razredničarko, v razredu je malo otrok in sošolci mu pomagajo. Vsako leto je narejen korak več pri njegovem vključevanju v socialno okolje. Jure dozoreva, učitelji in starši pridobivajo izkušnje, eden drugega sprejemajo in podpirajo.

Gospa Andreja meni, da ima izvajanje dodatne strokovne pomoči prednosti in slabosti. Jure ima DSP izven razreda. V tej uri s socialno pedagoginjo razvijata socialne veščine in delata učno snov, ki jo tisto uro otroci obravnavajo v razredu. To je po eni strani dobro, saj sta sama in razvijeta zelo dober odnos, po drugi strani pa slabo, saj je otrok vzet iz razreda in s tem je prikrajšan za razlago, ki jo prejmejo ostali učenci. V letošnjem šolskem letu je prednost tudi maloštevilen razred, Jure je bil lepo sprejet s strani razredničarke, prav tako s strani sošolcev in sošolk. Za otroka s socialnim primanjkljajem bi bilo ure DSP bolje izvajati skupaj z vrstniki in ne individualno.

Jure ima odločbo od leta 2011, torej ima DSP že tretje šolsko leto, in vsako leto odkrijejo pri njem kaj novega in kar je zanj bolje. Letos se kaže zelo velik napredek pri vključevanju in sprejemanju športnih dejavnosti. Tudi biološki razvoj otroka nekaj doprinese, saj otrok razume, da je drugačen in mu ni nerodno.

Jure ima težave s pisanjem in branjem. Pisava je okorna in počasna, pozablja na veliko začetnico, slabo bere, veliko časa razmišlja, kako bo oblikoval poved. Zdaj že piše hitreje, vendar izpušča črto na t, pikice na i in j, strešice na č, š in ž. Pri slovenščini potrebuje prilagoditev v smislu ustreznega, konkretnega navodila, kaj naloga od njega zahteva, podaljšan čas pisanja in obdelavo krajših in manj zahtevnih besedil.

Jure nima učne pomoči pri slovenščini, vendar s socialno pedagoginjo obravnavata snov ali bereta oz. delata enako kot delajo učenci z učiteljico v razredu.

Jure ima sicer odločbo za socialno pomoč, vendar si mama zelo želi, da bi imel v višjih razredih dodatno pomoč učiteljice slovenščine v obliki DSP ali dopolnilnega pouka, saj bi mu še kako prav prišla. (Priloga 5)

2.6.3 Intervju z Borovo mamico

Gospa Klavdija pove, da se je Bor že rodil bolan, zato so se že zgodaj po rojstvu morali sprijazniti s tem, da bo njegovo življenje in razvoj potekal drugače. Poleg srčne težave so se težave začele kazati tudi drugje: slaba motorika, shodil je pozneje, hipotonost (nizek mišični tonus, op. a.), počasnejši razvoj v govoru. Bor je dobil odločbo že v vrtcu.

Zdravniki so jim povedali, da Bor mogoče sploh ne bo preživel, zato so bili veseli vsakega dne. Sčasoma so skušali živeti čim bolj normalno življenje. Ko starši sprejmejo otrokovo stanje, grejo lahko naprej. Šele ko je človek postavljen v tako situacijo, vidi, koliko zmore oz. prenese. Misli, da je taka situacija najtežja za brate oz. sestre, saj je doma veliko podrejeno bolnemu otroku in potrebno je veliko prilagajanja.

V Razvojni ambulanti so jih seznanili, da obstaja možnost za pridobitev odločbe o usmeritvi otroka, ki so jo izkoristili, da bi bilo otroku lažje. Postopek je trajal od maja do septembra. Odločbo so čakali nekaj mesecev, ampak so jo vedno dobili pred začetkom šolskega leta. Odločba se vsaki dve leti preverja zaradi narave njegovih bolezni in motenj in da vidijo, koliko zmore.

Gospa Klavdija pohvali delo šole oz. učiteljic, ki delajo z Borom, in doda, da se šola preveč drži zakona in da je potrebna fleksibilnost. Za uspešno delo je po njenem mnenju potrebno izhajati iz otroka in ne le iz odločbe.

Gospa pri izvajanju DSP vidi predvsem prednosti. Pohvali vse izvajalke, ker so Bora sprejele takšnega, kot je. Pomembno se ji zdi, da izvajalec DSP opravlja tisto, za kar je usposobljen. Dodatna strokovna pomoč naj se ne namenja samo učni pomoči, ampak tistemu, kar otrok potrebuje. Dodatna strokovna pomoč zanjo pomeni pomagati otroku samostojno delati, ne pa delati namesto njega. Da ure DSP potekajo med poukom, je ne moti, saj bi bil otrok, če bi imel te ure pred ali po pouku, dodatno obremenjen. Zanj je pomembno, da se vse ure izvajajo. Zdi se ji dobro, da taki otroci obiskujejo redne šole in da imajo v šoli DSP. Za otroka je namreč zelo dobrodošlo, da je v zdravem okolju, med zdravimi otroki, saj se z ustreznim načinom dela in s prilagoditvami da delati. Poudari pomembnost sodelovanja med izvajalcem DSP in učiteljem (razrednikom, op. a.).

Bor ima dodatno strokovno pomoč že 8 let in največja sprememba je, da mu dovolijo biti takšen, kot je.

Prilagoditve, ki jih ima Bor, izhajajo iz odločbe in individualiziranega programa, vendar gospa meni, da se je potrebno prilagajati sproti v dani situaciji. Prilagoditev, da ima Bor podaljšan čas pisanja, se ji ne zdi smiselna, saj je otrok težko zbran že 45 minut.

Gospa bi pri slovenščini posebej pohvalila način preverjanja in ocenjevanja znanja za Bora. Bor ima namreč težave s pisanjem in zato pri pisnem preverjanju in ocenjevanju le obkrožuje velike začetnice in popravlja napake, ne piše spisa ali nareka. Pomembno se ji zdi tudi, da je Bor ustno ocenjen.

Glede na dosedanje delo ne more govoriti o neustreznih rešitvah pri slovenščini. Hvaležna je ravnateljici, učiteljem in strokovnim delavkam za uspešno delo in sodelovanje. Upa, da bo

tako ostalo tudi v bodoče, saj Bor prehaja na predmetno stopnjo, kar pomeni več učiteljev in menjavanje razredov. (Priloga 6)

2.7 Intervjuji z izvajalkami dodatne strokovne pomoči

2.7.1 Moje mnenje kot izvajalke DSP pri Jerneju

Jerneju nudim eno uro na teden dodatne strokovne pomoči pri slovenščini. Poleg slovenščine mu občasno pomagam tudi pri etiki, ker ga oba predmeta poučujem. Opažam, da mu največ težav pri slovenščini povzročajo branje, pisanje, velika in mala začetnica ter težje slovnične strukture (npr. stavčni členi).

Strokovnega gradiva s področja »otroci s posebnimi potrebami« je dovolj, saj se zadnja leta o tem veliko govori in piše. Pogrešam več izobraževanj v zvezi s primeri dobre prakse.

Pri učencih z DSP se kažejo predvsem spremembe na bolje. Učenci pridobijo na pozitivni samopodobi in na samozavesti.

Dodatna strokovna pomoč ima svoje prednosti in slabosti. To, da Jerneja poučujem slovenščino in da izvajam DSP, vidim kot prednost, saj pri pouku spremljam njegovo delo in natančno vem, kaj mu gre in česa ne zna. Kot prednost vidim tudi individualno delo z učencem, saj takoj dobim povratno informacijo. Moti me, da se DSP izvaja med poukom. Ob četrtkih ima namreč med uro slovenščine DSP iz matematike in tista snov mu vedno manjka, zato jo narediva skupaj. Ker zelo počasi bere, potrebuje več časa za reševanje nalog. Tako pogosto zmanjka časa še za kaj drugega. Mislim, da Jernej doma zelo malo ali skoraj nič ne dela za slovenščino, ker se zanaša na DSP, tako da ta ura še kako prav pride.

Učenci z DSP imajo pogosto tudi vzgojne težave. Po navadi se z učencem izvede individualni pogovor (z razrednikom, svetovalno delavko), o težavah so vedno obveščeni tudi starši.

Učenci z odločbo o usmeritvi pogosto izkoriščajo svoj status. Tisti, ki imajo podaljšan čas pisanja za 50 %, to pogosto izkoristijo samo zato, da ne grejo k naslednji uri. Zgodi se tudi, da učenec na dogovorjeni termin ocenjevanja ni pripravljen in začne jokati. Otroci s posebnimi potrebami pričakujejo, da bo vedno učitelj tisti, ki jim bo šel naproti, sami pa pokažejo premalo interesa za delo.

2.7.2 Intervju z Veroniko, izvajalko DSP pri Juretu

Veronika v intervjuju pove, da je Jure vključen v socialno-pedagoške obravnave dodatne strokovne pomoči, ki potekajo trikrat na teden. Obravnave potekajo individualno izven oddelka (med uro družbe in med uro matematike), po potrebi tudi v oddelku z namenom krepitve sledenja učiteljevi razlagi oziroma spodbujanja k opravljanju nalog. Enkrat na teden je redno prisotna v oddelku pri uri športa z namenom učenčevega vključevanja v delo in poslušanja navodil. Dodatna strokovna pomoč se nanaša na pomoč pri razvijanju socialnih veščin.

Učencu ne nudi pomoči pri slovenščini, vendar kljub temu opaza, da ima Jure težave pri zapisovanju (počasnost, izpuščanje posameznih črk in znakov, problem predstavljajo tudi končna ločila in velika začetnica na začetku povedi), branju (izpuščanje posameznih glasov v besedah ali izpust celotne besede), razumevanju prenesenih pomenov, kompleksnejših navodil).

Veronika meni, da nima dovolj strokovnega gradiva v slovenščini. Veliko se je treba samoizobraževati. Pogreša več konkretnih vaj za delo z učenci z različnimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami, predvsem z motnjami avtističnega spektra (MAS). Pogreša tudi več obsežnejših izobraževanj za delo z učenci z MAS.

Z Juretom dela 9 mesecev. V tem času je opazila, da je pridobil bolj pozitiven odnos do predmeta šport. Okrepila se je tudi učenčeva samopodoba in komunikacijske veščine. Prav tako se je izboljšalo razumevanje čustev in reševanje sporov oziroma socialnih problemov.

Veronika vidi prednost DSP v možnosti individualnega usmerjanja učencev. Dobro bi bilo tudi zagotoviti več možnosti za usmerjanje učencev v oddelku. Kot pomanjkljivost vidi nepripravljenost posameznih učiteljev za dodatno usposabljanje za delo z OPP. Težave vidi tudi na sistemski ravni. Dodatna strokovna pomoč poteka praviloma v času pouka in zato je potrebno nameniti vsaj del ure DSP utrjevanju učne snovi, kar zanjo predstavlja v odnosu pomoči učencu začaran krog.

Učenci z DSP imajo tudi vzgojne težave, tako kot vsi ostali učenci. V večini primerov se težave rešujejo na osnovi individualnega pogovora (z razrednikom, izvajalko DSP, svetovalno delavko). To so predvsem svetovalni pogovori, ki za učenca predstavljajo učečo izkušnjo.

Veronika meni, da Jure svojega statusa ne izkorišča. Dela pa z nekaj učenci, ki pričakujejo, da se bodo v okviru dodatne strokovne pomoči naučili vso snov vseh predmetov in doma ne vlagajo truda. Takrat je potrebno tako učencu kot tudi njegovim staršem pojasniti, da dodatna strokovna pomoč ne pomeni, da učencu ni potrebno utrjevati učne snovi doma. (Priloga 7)

2.7.3 Intervju z Majdo, izvajalko DSP pri Boru

Majda pomaga Boru pri slovenščini, občasno tudi pri učenju drugih predmetov. Bor ima rad literaturo, s katero razširja splošna znanja, predvsem iz naravoslovja.

Kar se tiče slovenščine, opaža težave učenca pri uporabi jezika pri samem učenju in izražanju znanja ter priklicu besed. Primanjkljaj je prisoten pri opisovanju dogodkov oz. urejanju jezikovnega sporočila. Pri pisanju je motorično počasen in nespreten.

Majda meni, da je na voljo dovolj strokovnega gradiva, dobi ga od knjižničarke, šolske pedagoginje in učiteljev slovenščine. Učitelje razrednega pouka z novostmi seznanjajo tudi na študijskih srečanjih in učiteljskih konferencah.

Učenci, ki imajo DSP, postajajo bolj odprti, samozavestnejši in učno uspešnejši. Lažje premagujejo učne težave. Krepijo se učenčeva močna področja, nudeno mu je spodbudno učno okolje in razvija se individualna odgovornost do opravljenega dela in uspehov.

Prednosti DSP vidi Majda v prilagajanju metod in oblik dela, ki izhajajo iz dobre prakse, učitelj učencu posreduje učno snov na njemu razumljiv način s takojšnjo povratno informacijo, znanje se utrjuje daljše obdobje in na različne načine, poučujejo se različne učne strategije. Učencu se prilagaja tudi tempo učenja. Pomanjkljivosti so lahko v prepoznavanju učnih težav in hkrati v učenčevih močnih področjih in interesov, če jih učitelji ne odkrijemo dovolj zgodaj.

Bor ima zdravstvene težave zaradi kroničnega obolenja in je gibalno oviran. Če pri njem pride do vedenjskih težav, jih razrešujejo s pogovori, razvijajo medsebojno pomoč in sposobnost empatije v medsebojni komunikaciji ter razvijajo sposobnosti za reševanje problemov v različnih situacijah.

Majda meni, da otroci s posebnimi potrebami svoj status tudi izkoriščajo, saj se zanašajo na pomoč in prilagoditve, ki ne bi bile povsod potrebne. Po njenem mnenju bi moral tudi učenec pokazati več prizadevnosti za delo. (Priloga 8)

3 ANALIZA INTERVJUJEV

Izvedla sem 3 intervjuje z učenci, 3 intervjuje z njihovimi starši in 2 intervjuja z izvajalkama dodatne strokovne pomoči, k temu pa sem dodala še svoje mnenje, saj sama ravno tako izvajam dodatno strokovno pomoč pri enem učencu.

Vsi trije obravnavani otroci so dejstvo, da so drugačni, sprejeli dobro. Vsi trije so tudi povedali, da jim dodatna strokovna pomoč pomaga, vseh jim je individualno delo. Otroci se zavedajo svojega napredka, vendar Jerneju in Juretu kakšna dodatna pomoč ne bi škodila. Otroci so bili s strani ostalih sošolcev dobro sprejeti. Jernej se z očitki glede prilagoditev ni srečal, Jure in Bor pa le na začetku.

Pri dveh otrocih so starši že zelo zgodaj odkrili, da je njihov otrok drugačen, pri enem pa ob vstopu v šolo. Priznajajo, da je sprva prisotna žalost, zanikanje in spraševanje samega sebe »zakaj jaz«, vendar se je treba s tem sprijazniti in sprejeti, da lahko nadaljuješ z normalnim življenjem. Zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja so vložili sami po tem, ko so dobili informacijo, da je to možno in za otroka najbolje. V vseh treh primerih je postopek trajal nekaj mesecev. Starši so z delom šole kar zadovoljni. Učitelji in učiteljice imajo posluh za take otroke in se jim prilagajajo. Pogrešajo več fleksibilnosti, saj menijo, da je za uspešno delo potrebno izhajati iz otroka in ne le iz odločbe, vendar se hkrati tudi zavedajo, da se šola mora držati zakonodaje. Starši menijo, da ima izvajanje dodatne strokovne pomoči prednosti in slabosti. Prednosti opazajo v tem, da učno pomoč izvaja učeči učitelj. Prav tako pohvalijo individualno delo z otrokom in hkrati opozorijo, da se DSP izvaja med rednim poukom in da otrokom učna snov tiste ure manjka. Dodatna strokovna pomoč naj pomeni otroku pomagati, da naredi sam, ne delati namesto njega. Dobro je, da otroci s posebnimi potrebami obiskujejo redne šole in da imajo DSP, saj pripomore k njihovem razvoju. Po drugi strani pa se tudi zdravi otroci naučijo sprejemati in razumeti drugačnost. Otroci imajo odločbe že nekaj let in starši opazajo pri njih predvsem pozitivne spremembe v smislu, da je otrok začel sebe sprejemati kot drugačnega. Prilagoditve pri slovenščini sicer izhajajo iz odločbe in individualiziranega programa, vendar ni nujno, da so vedno smiselne. Pogosto se je potrebno prilagajati situaciji v razredu. Starši so pri slovenščini pohvalili delo učitelja oz. razrednika, saj prilagaja način dela otroku. Starši si želijo, da bi otroci pri slovenščini usvojili le minimalne standarde in jih utrdili, naj bo to pri urah DSP ali pri dopolnilnem pouku.

Izvajalke dodatne strokovne pomoči, ki nudimo učno pomoč, učencem pomagamo tudi pri drugih predmetih, ne samo pri slovenščini. Tudi izvajalke pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj izvajajo pomoč na drugih področjih. Opažamo, da učencem pri slovenščini največ težav povzročajo branje, pisanje ter velika in mala začetnica. Strokovnega gradiva je dovolj, saj se zadnja leta o tem veliko govori in piše. Pogrešamo predvsem izobraževanja, kjer bi spoznali konkretne primere dobre prakse. Ugotavljamo, da dodatna strokovna pomoč otrokom pomaga, saj se na ta način okrepi njihova samopodoba in samozavest, prav tako tudi komunikacijske veščine; postanejo bolj odprti in učno uspešnejši. Prednosti DSP vidimo izvajalke v individualnem pristopu, saj način dela (razlaga snovi, hitrost učenja) prilagodiš učencu. Prednost je tudi v tem, da učno pomoč nudi učitelj, ki otroka poučuje pri pouku. Slaba stran izvajanja DSP je, da se le-ta izvaja med poukom, kar pomeni, da je otrok odsoten od ur rednega pouka. Učenci z DSP imajo pogosto vzgojne težave. V takih primerih se z učencem izvede individualni pogovor (z razrednikom, svetovalno delavko), o težavah obvestimo tudi starše. Učenci z odločbo o usmeritvi pogosto izkoriščajo svoj status, saj se zanašajo na dodatno strokovno pomoč in prilagoditve, sami pa pokažejo premalo interesa za delo – tako doma kot v šoli.

4 ZAKLJUČEK

Učenci s posebnimi potrebami so učenci, ki potrebujejo poseben način obravnave. To jim omogoča odločba o usmeritvi, ki jim zagotavlja dodatno strokovno pomoč. Ne glede na to, ali gre za učno pomoč ali za pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, lahko otroci, njihovi starši in izvajalke trdimo, da otrokom dodatna strokovna pomoč pomaga, saj je opazen napredek. Za otroke je zelo primeren individualni pristop, saj se odprejo in postanejo samozavestnejši, kar olajša delo. V *Navodilih za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo* piše, da se »dodatna strokovna pomoč praviloma izvaja med poukom, ne pred poukom in po njem.« (Nagode 2008: 23) Izvajanje ur dodatne strokovne pomoči nikakor ne bi smelo potekati v času rednega pouka, saj učenec na ta način zamudi velik del učne snovi. To bi treba urediti na sistemski ravni.

Pri otrocih s posebnimi potrebami je vloga staršev ključnega pomena. Od staršev je namreč odvisno, kako in v kolikšni meri bo otrok sprejel sebe, od razrednika in ostalih učiteljev pa je odvisno, kako bo otrok s posebnimi potrebami sprejet med vrstniki. Pomembno je tudi, koliko se starši ukvarjajo z njim. Če doma otrok nima prave spodbude in pomoči, v šoli ne bo učno uspešen. V tem primeru tudi dodatna strokovna pomoč ni povsem učinkovita, saj je premalo časa za vse stvari, ki bi jih treba narediti (npr. razlaga, utrjevanje, preverjanje ...).

Odločba o usmeritvi zavezuje šolo, da otroku zagotovi dodatno strokovno pomoč na tistih področjih, kjer se kažejo določeni primanjkljaji, ovire oziroma motnje. Pri takih otrocih je res potrebno izhajati iz njih samih in ne iz odločbe. Učitelji in izvajalci DSP namreč najbolje vemo, kje otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč in zato bi moral Zavod RS za šolstvo dati šoli več avtoritete.

Otrok s posebnimi potrebami dobi na podlagi primanjkljaja, ovire oziroma motnje potrebne prilagoditve. Nekatere prilagoditve niso vedno in povsod smiselne in učitelj bi moral imeti pravico presoditi, kaj je za otroka smiselno in kaj ne. Prilagoditev namreč lahko včasih povzroči otroku več škode kot koristi.

Ko enkrat delaš z otroki s posebnimi potrebami, se je potrebno veliko samoizobraževati. Dobro bi bilo, da si učitelji pridobljene izkušnje izmenjamo in si olajšamo delo, otrokom pa pomagamo uspešno zaključiti šolanje in jim omogočimo čim lepše življenje.

Zaradi obsežnosti učne snovi pri slovenščini so tako prilagoditve kot tudi dodatna strokovna pomoč še kako potrebne. Otroci imajo namreč v času osnovnošolskega izobraževanja slovenščine 1631,5 ur, kar govori o tem, da je najpomembnejši predmet. Učitelji moramo otrokom s posebnimi potrebami učno snov posredovati na čim bolj enostaven in njim razumljiv način. Kljub temu je smiselno, da otroci s posebnimi potrebami dobro usvojijo zgolj minimalne standarde oz. da jih naučimo le tistega, kar bodo potrebovali v življenju (branje, pisanje, komunikacija, razumevanje besedila).

5 POVZETEK

Magistrsko delo predstavi otroke s posebnimi potrebami pri pouku slovenščine. Otroke s posebnimi potrebami delimo v devet kategorij. Njihovo drugačnost prepoznamo na podlagi štirih kriterijih. Starši oz. šola vložijo zahtevo ali predlog za uvedbo postopka usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja, da otroci pridobijo dodatno strokovno pomoč. Pomembno je, da se taki otroci vključijo v redne šole. V Sloveniji je otrok s posebnimi potrebami vsako leto več. Na naši šoli je 10 otrok s posebnimi potrebami oz. 2,6 %, tri izmed njih so podrobneje predstavljeni. Dodatna strokovna pomoč učencem pomaga, individualno delo je za otroka dobro, viden je napredek, sošolci so jih dobro sprejeli. Starši so z delom šole zadovoljni. Prilagoditve niso vedno smiselne in potrebne. Učencem pri slovenščini največ težav povzročajo branje, pisanje ter pravopis. Učenci z DSP imajo pogosto vzgojne težave. Učenci s posebnimi potrebami izkoriščajo svoj status.

6 VIRI IN LITERATURA

Tony Attwood. *Aspergerjev sindrom: priročnik za starše in strokovne delavce*. Radomlje: Megaton, 2007.

Mirjam Bratož. V: *Otroci s posebnimi potrebami* [uredil Štefan Krapše]. Nova Gorica: Educa, 2004. 9–49.

Katarina Kesić Dimić. *Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Rokus Klett, 2010.

Marija Kavkler. Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja. V: *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* [Marija Kavkler [et al.]]. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008. 9–20.

Nada Lebarič, Darja Kobal Grum, Janez Kolenc. *Socialna integracija otrok s posebnimi potrebami*. Radovljica: Didakta, 2006.

Andreja Nagode (ur.). *Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo: primanjkljaji na posameznih področjih učenja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008.

Odločbe o usmeritvi za Bora št. 966-361-50/2006-10, 966-361-50/2006-18, 966-361-50/2006-30 in 976-361-50/3006-46 ter strokovno mnenje št. 9818-371-555-2009-9.

Odločba o usmeritvi za Jerneja št. 976-361-1994/2012-9.

Odločba o usmeritvi za Jureta št. 976-361-1934/2011-16 in strokovno mnenje št. 9809-371-6988/2011-5.

Božidar Opara. *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura, 2005.

Osnovna šola Šmihel: Letni delovni načrt za šolsko leto 2013/2014.

David Patterson. *Avtizem: kako najti pot iz tega blodnjaka: vodnik za starše pri biomedicinski obravnavi spektra avtističnih motenj*. Ljubljana: Modrijan, 2009.

France Prosnik [et al]. *Različni učenci – različni pristopi*. Ljubljana: Supra, 2007.

Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: <http://www.stat.si> (8. 5. 2014)

Zakon o osnovni šoli. Uradni list RS, št. 81/2006. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> (1. 5. 2014)

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 58/2011. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20112714> (1. 5. 2014)

Božidar Založnik (ur.). *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija*. Nova Gorica: Educa, Mellor, 2006.

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Dolgotrajno bolni otroci*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3502> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Gibalno ovirani otroci*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3500> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Gluhi in naglušni otroci*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3496> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci z motnjami v duševnem razvoju*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3492> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3498> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3504> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci s avtističnimi motnjami*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=8578> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3506> (5. 5. 2014)

ZRSS, *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami uporaba od 1. 5. 2014, Slepí in slabovidni otroci oz. otroci z okvaro vidne funkcije*, dostopno na: <http://www.zrss.si/default.asp?rub=3494> (5. 5. 2014)

Drago Žagar. *Drugačni otroci*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012.

Alenka Žbogar. *Iz didaktike slovenščine*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2013.

Tereza Žerdin. *Motnje v razvoju jezika, branja in pisanja: kako jih odkrivamo in odpravljamo*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše: Društvo Bravo. 2003.

Angelca Žerovnik. *Otroci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Družina, 2004.

7 SEZNAM PRILOG IN PRILOGE

Priloga 1: Intervju z Jernejem

Priloga 2: Intervju z Juretom

Priloga 3: Intervju z Borom

Priloga 4: Intervju z Jernejevo mamico

Priloga 5: Intervju z Juretovo mamico

Priloga 6: Intervju z Borovo mamico

Priloga 7: Intervju z Veroniko, izvajalko DSP pri Juretu

Priloga 8: Intervju z Majdo, izvajalko DSP pri Boru

Priloga 1: Intervju z Jernejem

Jernej, bi mi hotel odgovoriti na nekaj vprašanj?

Ja, lahko.

Kako si sprejel dejstvo, da potrebuješ dodatno strokovno pomoč?

Vedel sem, da slabo berem. Mami mi je rekla, da bomo zaprosili za dodatno strokovno pomoč. Tega sem bil zelo vesel.

Kako si zadovoljen s pomočjo pri slovenščini?

Mislim, da mi pomoč pomaga, ker bolje razumem snov.

Pri urah DSP sva vedno sama. Ti to ustreza ali bi bil raje v razredu?

Raje vidim, da sva sama, ker če bi bil v razredu, bi me prisotnost drugih motila in se ne bi mogel skoncentrirati.

Ali bi pri slovenščini potreboval še kakšno dodatno pomoč?

Rad bi imel več slovenščine, da bi več bral. Z učiteljico delava samo učno snov.

Katere spremembe opažaš pri svojem učnem delu, odkar prejemaš DSP?

Zdi se mi, da napredujem v branju, pisanju in računanju, nisem več tako počasen kot včasih.

Kako te sprejemajo sošolci in sošolke, ti kdaj očitajo prilagoditve?

Sošolci in sošolke me normalno sprejemajo. Prilagoditev mi nikoli ne očitajo. Po navadi me celo spodbujajo, da dobim čim boljšo oceno, in to mi je všeč.

Res je, To sem tudi sama opazila. Potem se dobro počutiš v razredu?

Ja, zelo.

Bi še kaj dodal, Jernej?

Ne.

Priloga 2: Intervju z Juretom

Jure, rada bi ti postavila nekaj vprašanj. Lahko?

Ja.

Kako si sprejel dejstvo, da potrebuješ dodatno strokovno pomoč?

Sprejel sem kar okej, se ne pritožujem.

Si bil žalosten, jezen?

Ne, vseč mi je, da sem drugačen.

Zakaj?

Ker mi je vseč, da nismo vsi enaki. Nočem biti tak kot drugi.

Imaš 3 ure dodatne strokovne pomoči. Kako si zadovoljen s pomočjo pri slovenščini?

Tam se zelo dobro počutim. Všeč mi je, da spoznavam nove učiteljice in učitelje, da se lahko z njimi sporazumevam.

Si pri urah DSP sam ali v razredu?

Če imamo novo učno snov, v razredu, drugače pa sam.

Kaj ti je bolj všeč?

Da sem sam, ker je mir, le redkokdaj je hrup. Zelo rad sem sam. Takrat lahko razmišljam in se pogovarjam sam s sabo. To me pomirja.

Ali bi pri slovenščini potreboval še kakšno dodatno pomoč?

Mogoče bi bilo dobro, da bi več pisal. Ves čas pozabljam na veliko začetnico in vejice. Berem pa veliko doma, ampak samo stripe, ker so zabavni. Rad tudi rešujem uganke.

Katere spremembe opažaš pri svojem učnem delu, odkar prejemaš DSP?

Moram razmisliti. Besedne zveze mi še vedno ne grejo, v branju in pisanju mi gre vsakič bolje. Pa raje se pogovarjam z drugimi.

Kako se počutiš v razredu?

Odvisno kakšne volje sem. Če sem slabe, se ne rad družim s sošolci. Včasih jim rečem tudi kakšno grdo besedo, če me ne pustijo pri miru. Če pa sem dobre volje, se veliko pogovarjam z njimi. Rad se pogovarjam o dinozavrih, o njih vse vem.

Kako so te sošolci in sošolke sprejeli?

Dobro.

So ti kdaj očitali prilagoditve?

Na začetku, potem so se navadili.

Jure, tako lepo in pravilno govoriš.

Ja, rad govorim knjižno. Neknjižno ne govorim, ker mi ni všeč. Jaz sploh ne znam govoriti neknjižno, tudi doma ne.

To je pa lepo slišati. Bi še kaj dodal?

Ja, da ne maram sprememb.

Kako to misliš?

Ni mi všeč, če se kaj spreminja.

A tako. Še kaj?

Ne.

Priloga 3: Intervju z Borom

Bor, postavila bi ti nekaj vprašanj. Lahko?

Ja.

Kako si sprejel dejstvo, da si drugačen in da potrebuješ dodatno strokovno pomoč?

Nič posebnega nisem občutil.

Si bil žalosten, jezen?

Nisem bil niti žalosten niti jezen. Sprejel sem to.

Pri slovenščini ti pomaga učiteljica Majda. Kako si zadovoljen s pomočjo?

Všeč mi je, ker vedno delava samo slovenščino. Včasih se pogovarjava, kaj prebereva. Zdi se mi fajn, da delava skupaj.

Sta pri urah DSP sama ali v razredu?

Sama. Včasih bi me motilo, če bi bil v razredu.

Zakaj?

Ker so preveč glasni.

Ali bi pri slovenščini potreboval še kakšno dodatno pomoč?

Ne. Midva veliko delava.

Katere spremembe opažaš pri svojem učnem delu, odkar prejemaš DSP?

Bolj sem samostojen.

Kako se počutiš v razredu?

V redu.

Kako te sprejemajo sošolci in sošolke?

Dobro.

Ti očitajo prilagoditve?

Ne več, so mi na začetku.

In kako se ti potem počutiš?

To me ne gane. Navadil sem se že.

Bor, bi rad še kaj povedal?

Ne.

Priloga 4: Intervju z Jernejevo mamico

Kako in kdaj ste opazili, da vaš otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč?

To sem opazila, ko so v šoli začeli brati. Branje mu je šlo zelo slabo, prav tako tudi računanje.

Kako ste se počutili vi in ostali člani vaše družine ob tem spoznanju?

Nič posebnega, sem normalno sprejela. Ko sem bila mlajša, sem tudi hodila v posebno šolo. Mogoče zaradi tega take stvari bolje razumem. Naj se pomaga, če je možnost. Tudi za naprej to podpiram. Tudi njegova sestra razume.

Drugače pa jaz vse urejam, mož noče imeti nič s tem. Z Jernejem hodiva tudi v posvetovalnico in to redno. Saj ima samo primanjkljaj pri branju, sicer je v redu fant. Imamo kmetijo, rad pomaga.

Kdo je podal zahtevo oz. predlog za uvedbo postopka usmerjanja?

Jaz. Učiteljica mi je predlagala, naj vložim zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja.

Koliko časa je trajal ves postopek (od vloge do izdaje odločbe)?

Ja, je kar trajalo, ampak smo dobili v šestih mesecih. Potreben je bil tudi pregled v bolnišnici in na podlagi tega je dobil odločbo, da res rabi pomoč.

Ali se vam zdi, da šola dovolj naredi za vašega otroka glede organizacije pouka ter preverjanja in ocenjevanja znanja?

Ja, moram kar potrkati. Sicer mu res ne gre samo pri branju in računanju, ampak vsi učitelji upoštevajo vse prilagoditve, ki jih ima.

Kje vidite prednosti in morebitne pomanjkljivosti pri izvajanju DSP?

Dodatno strokovno pomoč ga imata učitelj in učiteljica, ki ga tudi poučujeta. To se mi zdi dobro, ker mu je precej lažje. Moti me edino to, da ni to pred ali po pouku, ampak po zakonu se to ne sme.

Pa še nekaj. Jernej bi bil rad dežuren, pa ne sme biti, ker je otrok s posebnimi potrebami. Rad bi bil kot ostali. Mu je bilo hudo, ampak zdaj se je sprijaznil.

Koliko časa se DSP pri vašem otroku že izvaja?

Drugo leto, odločbo je dobil 2012.

Ste v tem času opazili kakšne spremembe? Navedite jih.

Da ima DSP, mu je zelo všeč. Tudi sama opažam, da mu pomaga. Naj vsaj na ta način ohranja stik s slovenščino, ker doma noče brati. Se bolj ukvarja z delom na kmetiji.

Ali ste zadovoljni s predlaganimi prilagoditvami pri slovenščini?

Ja, zelo. To je tisto, kar potrebuje.

Kaj bi pri slovenščini posebej pohvalili?

Vaše delo z njim. Pravi, da ko rešujejo naloge, mu vedno pomagata. Vedno je napovedan za ustno ocenjevanje, dobi tudi vprašanja, pri pisnem ocenjevanju ima podaljšan čas. Več ne potrebuje.

Katere rešitve sem vam pri slovenščini ne zdijo ustrezne? Zakaj? Katere izboljšave bi predlagali?

Kar se tiče slovenščine, nimam pripomb. Sicer v odločbi piše, da se mu obsežnejša učna snov fotokopira, ampak nimam nič proti, da si snov zapisuje v zvezek. Vidim, da pri pisanju izpušča črke, zato je kar prav, da čim več piše, čeprav je bolj počasen. Pri slovenščini se je treba veliko učiti, naj se uči samo najnujnejše stvari.

Priloga 5: Intervju z Juretovo mamico

Kako in kdaj ste opazili, da vaš otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč?

Prve znake drugačnosti sem opazila v vrtcu. Prvi znak je bil, da se Jure ni družil z vrstniki. Imel je svoj kotiček in je bil vedno sam. Drugi znak je bil, da je pri letu in pol nehal spati popoldan. Tretji znak je bila panična reakcija na hrup in maskote oz. maskare. Padel je v svoj sanjski svet, iz katerega si ga težko preklical. Igral se je z dinozavri, ki jih je zlagal po svojem sistemu. Zelo hitro je knjižno govoril. Uporabljal je stavke brez narečnih besed, odgovarjal v celih stavkih. Nad njegovim govorom so še danes vsi, ki se srečajo z njim, navdušeni. Vendar vse to še ni dalo nekih indikacij, da bi iskala pomoč. Mislila sem, da gre za počasnejši razvoj. Konec 1. razreda se je pokazalo isto in učiteljica je to izpostavila. Ker sama nisem imela znanja, sem se odločila, da greva na testiranje v posvetovalnico za učence in starše v Novem mestu. Psihijatrija je opazila odstopanja; nekatera področja so bila zelo razvita, druga manj. Ugotovila je, da je drugače razvit od povprečnih otrok te starosti. Potem smo šli v Razvojno ambulanto, kjer z rutinskimi pregledi niso ugotovili ničesar. Jaz sem še kar vztrajala in delovna terapevtka, ki je z Juretom delala na motoričnem področju, je ugotovila odstopanja in takrat je prvič omenila Aspergerjev sindrom. Prosila sem za napotnico in z Juretom sva šla v LJ na Pediatrično kliniko. Tam sva opravila 4-dnevno testiranje. Oba sva bila izčrpana. To testiranje izvaja več strokovnjakov. Vsi ti strokovnjaki mnenja posredujejo na konziliju in na podlagi tega postavijo diagnozo. Meni se zdi obravnava na Pediatrični kliniki Ljubljana, oddelek za avtizem, zelo kvalitetna in zelo smo bili zadovoljni.

Kako ste se počutili vi in ostali člani vaše družine ob tem spoznanju?

Občutki so bili mešani. Nekaj dni so bila prisotna čustva žalosti, vendar sem se odločila, da se ne bom vdala in da mu bom pomagala, kolikor največ zmorem. Ko se tako odločiš, ti je pri srcu lažje. Odpirajo se poti, ker si aktiven. Informacije iščeš preko knjig, spleta, izobraževanj. Prvi dobri podvigi pri otroku so enkratno plačilo za vloženo delo.

Stari starši so se odzvali sprva z negacijo (mojemu se to ne more zgoditi), kar je za moje pojme čisto normalen odziv človeka, ki mu to področje ni znano. Sprejemanje drugačnosti otroka je v veliki meri odvisno tudi od karakterja človeka.

Mož je na začetku deloval bolj pasivno, bil je bolj opazovalec. Potem se je počasi vključeval in sprejel diagnozo. Ko je diagnoza otroka pri staršu enkrat sprejeta, moraš spremeniti sebe, kar je težko za mamo oz. očeta. Starši postanemo učenci na tem področju. Vsak dan prejemamo lekcije od otroka in okolja, v katerega je vključen. Starš mora nujno spremeniti

način reagiranja, sodelovanja z otrokom, prostega časa praktično ni. Veliko stvarjem se moraš odreči in čas posvetiti otroku.

Juretovi sestri je bilo na začetku hudo, vendar je sprejela, da je drugačen. Več kot šestletna razlika v letih je omogočala, da je sestra z velikim razumevanjem sprejela, da bratec potrebuje pomoč enega od staršev. Ne glede na to pa sedaj, ko se približuje polnoletnosti, priznava, da se je počutila velikokrat zapostavljena in prikrajšana za pozornost.

Kdo je podal zahtevo oz. predlog za uvedbo postopka usmerjanja?

Midva, torej starši. Mislim, da je v večini primerov tako.

Zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja sem dala že pred postavljenjo diagnozo, torej v času, ko je zdravniška komisija pripravljala končen dokument z diagnozo, ker so bile poletne počitnice, zato je dobil samo 3 ure DSP in ne 5 ur, vendar tega nisem želela nikoli spremeniti, saj menim, da je glede na njegove primanjkljaje na socialnem področju dovolj tri ure.

Koliko časa je trajal ves postopek (od vloge do izdaje odločbe)?

Ker je bilo poletje, to je obdobje letnih dopustov, smo na to odločbo čakali kar dolgo, vendar smo kar zadovoljni. Aktivna vloga starša je takrat najbolj pomembna. Sama odločba še nič ne pomeni, je le pisni dokument, ki naznanja, da se mora organizirati DSP, vzpostaviti je potrebno stike z timom in učitelji, ki bodo otroku nudili navedeno pomoč.

V odločbi je Jure opredeljen kot dolgotrajno bolan otrok. Kako to, da ni opredeljen kot otrok z avtističnimi motnjami?

Takrat, ko je bila zahteva za uvedbo postopka usmerjanja že vložena, je bil Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami še v izdelavi, kasneje je bil celo za nekaj časa zamrznjen. Tako so bili otroci z Aspergerjevim sindromom šteti še med dolgotrajno bolne otroke.

Ali se vam zdi, da šola dovolj naredi za vašega otroka glede organizacije pouka ter preverjanja in ocenjevanja znanja?

Zdravstveno osebje je predlagalo, da že pred izdajo odločbe oz. med čakanjem na pravnomočnost seznanim šolo, da bi meseca septembra bilo Juretu čim lažje se vključiti v razred. Žal brez pravnomočne odločbe ni šlo. Individualiziran program za otroka je bil oblikovan kasneje, oktobra.

Sicer pa je vsako leto bolje, se mi zdi, sploh letošnje leto. Jure je dobro sprejel razredničarko, v razredu jih je malo, sošolci mu pomagajo (pišejo zanj obvestilo). Potrebno je vedeti, da ne da noče narediti zapiskov ali obvestil v beležki. Zanj enostavno vse poteka prehitro, ne more si zapomniti več hkrati povedanih informacij.

Vsako leto je narejen korak več pri njegovem vključevanju v socialno okolje v šoli. Jure dozoreva, učitelji in starši dobivamo izkušnje, eden drugega sprejemamo in podpiramo. Najbolj narobe je, če preprosto odkloniš prošnjo ali mnenje drugega, če ne pogledaš čez »plot«, da bi videl, kako pa drugje delajo z otroki s posebnimi potrebami.

Na kliniki smo imeli obravnavo pri pedopsihiatrinji. Obravnave se udeležujejo starši. Obravnava se konkretne situacije, ki jih doživlja tvoj otrok. Starši smo deležni usmeritev, kako vzgajati otroka z AS. Te ure so bile zame neprecenljive.

Tudi letos sva se z možem udeleževala mesečnega srečanja starše otrok z AS pod vodstvom psihologinje in pedopsihiatrinje na Pediatrični kliniki. Tudi to druženje in izmenjava slabih in dobrih praks je bila koristna.

Vse, kar starš naredi za otroka, je bolje, kot če ne narediš nič.

Kje vidite prednosti in morebitne pomanjkljivosti pri izvajanju DSP?

V praksi se DSP na šoli, ki jo obiskuje Jure, v večini izvaja tako, da je otrok z socialno pedagoginjo izven razreda. V tej uri izvajata program za razvijanje socialnih veščin in učno snov, ki jo tisto uro otroci obravnavajo v razredu. To ima dobre in slabe lastnosti. Kot mati sem v zadnjih treh letih pri Juretu zasledila zlasti tole.

Dobra lastnost, da je otrok izven razreda, je ta, da so socialne pedagoginje zelo sočutne osebe in otrokom družba z njimi gode. Veliko jih spodbujajo, opogumljajo, pohvalijo za vsak najmanjši dosežek itd. Nato otroci individualno prejmejo hitro razlago snovi. Pomagajo mu narediti zahtevano v zvezku ali v delovnem zvezku.

Slabost, ki jo vidim, pa je, da je otrok (predvsem od 6. razreda dalje), ki je vzet iz razreda, prikrajšan za razlago, ki jo prejmejo vsi ostali učenci. Potrebno je celotno fotokopiranje ali prepisovanje doma. Če je to predmet kot npr. matematika, tuj jezik itd., ne moremo od socialne pedagoginje zahtevati, da pozna pravilno razlago, kot jo podaja učitelj, ki je to za predmetno stopnjo študiral. V nižjih razredih se je Jure pogosto izgovoril, da tega ne razume, ker je bil zunaj. Tako sva imela doma popoldansko šolo. Vikendi so bili namenjeni dokončanju domačih nalog.

Po dveh ali treh letih smo ugotovili, da je to prenaporno za otroka in za starše. Kljub temu, da imamo starši radi, če imajo otroci lepe ocene in da si je Jure obupno želel dobiti le oceno 5 ali 4, smo letos došli, da akademsko znanje za otroka z AS ni vse.

V 5. razredu je tudi sam razumel, kaj pomeni imeti AS. Sprejel je, da se mora izdatneje potruditi in poskusiti sam pripraviti, da bo naredil nekaj domače naloge, nekaj prepisati, pripraviti se za naslednji dan. Isto spodbudo mu je v razredu dajala tudi učiteljica. Tako je letos že pisal po nareku v zvezek. Napisano je sicer slabo berljivo, vendar je to za vse nas velik napredek.

Še vedno je najtežje zanj organizirano pristopiti k delu. Če ga opazuješ, kako se loti, da bo naredil nalogo, se komaj vzdržiš komentiranja. Vse poteka počasi, vse ga prevzame: igračka, zunanji glas, pozabi, kaj mora dati na mizo. Skoraj nemogoče je, da bi si zapomnil, kaj je za domačo nalogo. Letos je učiteljica navedeno čudovito rešila, saj je sošolec, ki je tisti mesec sedel pri Juretu, pisal na posebni list navodila za delo v šoli in doma in to za vsak predmet posebej. Tako smo starši in on točno vedeli, kaj se je dogajalo pri pouku in kaj je za opraviti doma.

Letos se je izkazalo za prednost maloštevilčen razred, sprejel je učiteljico, ki daje res kratka in jasna navodila. Jure je bil lepo sprejet s strani razredničarke. Verjetno so tudi sošolci opazili njun odnos in zelo tovariško sprejeli Jureta.

Verjetno je (splošno gledano) slabost DSP za otroka, ki ima socialni primanjkljaj, da izvaja socialne veščine z odraslo osebo individualno. Socialni trening po mojem mnenju ne more biti učinkovito izvajen brez vrstnikov in situacij, v katerih mora biti otrok voden in korigiran. Zato smo se letos le dogovorili s šolo, da kljub temu, da ostaja pravilo, da naj bi otroci imeli DSP pri t.i. izobraževalnih predmetih, socialna pedagoginja spremlja Jureta pri športu. Zanj strašna ura je sedaj pogosto prijetna ura. Veseli se petka, ko ga socialna pedagoginja spremlja pri športu. Tam ga spodbuja, dodatno obrazloži navodila, ki jih zelo težko razume, saj so pravila športnih iger zanj prava španska vas.

Koliko časa se DSP pri vašem otroku že izvaja?

Od leta 2011, torej tretje šolsko leto.

Ste v tem času opazili kakšne spremembe? Navedite jih.

Vsako leto odkrijemo nekaj novega, tako učitelji kot mi doma. Odkrijemo, kaj je zanj boljše.

V tem enem letu spremljanja Jureta pri eni uri športa kaže zelo velik napredek pri vključevanju in sprejemanju športnih dejavnosti.

Tudi biološki razvoj otroka nekaj doprinese. To pomeni, da otrok razume, da je drugačen, da mu ni nerodno.

Ali ste zadovoljni s predlaganimi prilagoditvami pri slovenščini?

Otroci z AS imajo pogosto težave z branjem in pisanjem. To se zelo kaže tudi pri Juretu. Težave ima tudi z grafomotoriko – nikoli ne riše, pisava je okorna in počasna, slabo bere, veliko časa razmišlja, kako bo oblikoval poved. Če ga vprašam slovnična pravila, bo vse znal, ko pa piše, se lahko zgodi, da tudi ene velike začetnice ne bo napisal. Tako hiti, da ne more razmišljati. Zdaj že piše hitreje, vendar izpušča črto na t, pikice na i in j, strešice na č, š in ž. S tem pridobi na hitrosti, to je razvil sam.

Še lansko leto sem bila prepričana, da je Jure potrebuje pomoč pri slovenščini, saj sem njegov zaostanek primerjala z motnjo otrok, ki imajo disgrafijo. Letos sem opazila, da potrebuje prilagoditev v smislu ustreznega, konkretnega navodila, kaj naloga od njega zahteva, podaljšan čas pisanja in obdelavo krajših in manj zahtevnih besedil.

Starša pogosto bereva knjige z njim. Npr. on prebere tri strani, jaz eno. Tako hitreje napredujemo, skupaj komentiramo zgodbo, kar ga zelo motivira za branje.

Kaj bi pri slovenščini posebej pohvalili?

Jure nima učne pomoči pri slovenščini. Socialna pomoč se sicer res vsako leto izvaja tudi tako, da je s socialno pedagoginjo izven razreda eno uro na teden v času slovenščine. Z njo individualno obravnavata snov ali bereta oz. delata enako kot delajo učenci z učiteljico v razredu. Navedeno lahko opravlja v mirnem okolju, z veliko spodbujanja in motiviranja, kar tudi potrebuje.

Katere rešitve sem vam pri slovenščini ne zdijo ustrezne? Zakaj? Katere izboljšave bi predlagali?

Ker ima Jure odločbo za socialno pomoč, ki jo izvaja socialni pedagog, bi kot mama bila zelo vesela, če bi v višjih razredih bil deležen dodatne pomoči učiteljice slovenščine na kakršen koli dopusten način, npr. pri DSP uri ali dopolnilnem pouku. Prepričana sem, da bo z zahtevnostjo obravnave slovenščine to pomoč tudi potreboval.

Priloga 6: Intervju z Borovo mamico

Kako in kdaj ste opazili, da vaš otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč?

Bor se je že rodil bolan, zato smo se že zgodaj po rojstvu morali sprijazniti s tem, da bo njegovo življenje in razvoj potekal drugače.

Rodil se je s hudo prirojeno srčno napako. Pozneje so se kazale težave še drugje: hipotonost, počasnejši razvoj, slaba motorika, shodil je pozneje. Govoriti je začel šele pri petih letih. Mi smo že od začetka vpeli v to. Odločbo otroka s posebnimi potrebami smo pridobili že pred vstopom v vrtec. Zagotovljena mu je bila 5-urna strokovna pomoč in spremljevalec na gibalnem področju.

Kako ste se počutili vi in ostali člani vaše družine ob tem spoznanju?

Zdravniki so opozorili na negotovo preživetje in tako se nekako veseliš vsakega novega dne, tedna, meseca. Z leti moraš nekako živeti čim bolj normalno življenje, drugače je prenaporno za vse. Diagnozo spektroavtistična motnja (SAM) je Bor dobil šele pozneje, pri 9 letih. Za nas je bila to ena od dotedanjih diagnoz. Na bolje se je spremenilo le to, da smo se o motnji veliko podučili in potem lažje razumeli in uspešneje delali. Verjamem, da je razumevanje edina pot do napredka pri SAM. Ker je Bor zaradi srca zelo omejen glede telesnih aktivnosti, je odraščanje v kombinaciji s SAM toliko težje, saj je včasih težko oceniti, ali določene stvari res ne zmore ali jo odklanja, ker za njo nima interesa, kar izhaja iz motnje.

V naši družini smo uspeli sprejeti Borovo drugačnost že kmalu po rojstvu in ko enkrat uspeš sprejeti, greš lahko z življenjem naprej. Vem tudi, da je staršem velikokrat to težko sprejeti, da je prisoten nek sram. Dokler se s tem ubadaš, je težko najti način, kako se uspešno spopasti s tem. Ni pa to nikakor preprosta zadeva. Verjetno je to odvisno tudi od posameznika in njegovega značaja. Včasih kdo reče, da ne bi zmoget, a šele ko je človek postavljen v tako situacijo, vidi, koliko dejansko zmore oz. prenese.

Težko je tudi za brate oz. sestre. Bor ima mlajšo sestro. Je krasna punca z velikim socialnim čutom. Veliko mu pomaga, večinoma ga strpno sprejema in ji je kot starejši brat tudi vzor. Je pa v kakem trenutku prisotna tudi jeza, ko reče, zakaj moram imeti jaz takega brata ali zakaj je Bor bolan. Ampak tudi njej moramo dovoliti povedati resnico.

Hote ali nehotе je doma veliko podrejeno Boru. Bor potrebuje rutino, vznemirja se že zaradi malenkostnih sprememb. Verjetno je tudi Ajdi težje najti prijateljico, ki bo pripravljena vse to spoštovati. Veseli pa nas, da jih najde. V bistvu je velikokrat težko za sorojenca. Seveda je tudi lepo, ne rečem, a je drugače.

Mi poskušamo drugače gledati na življenje. Šolanje je za celo družino veliko breme, skušamo se izogniti, da ni vse podrejeno temu. Vsa leta smo imeli dan dorečen z urnikom, vendar takega tempa ne moreš dolgo zdržati, nekaj moraš spremeniti. Šolsko znanje mu ne bo nikoli bistveno v življenju in to je potrebno sprejeti. Večji poudarek je treba dati drugim stvarim in nekako normalno živeti.

Kdo je podal zahtevo oz. predlog za uvedbo postopka usmerjanja?

Z Borom smo obiskovali razvojno ambulanto, kjer so nas seznanimi o otrokovih pravicah. Pred vstopom v vrtec smo vložili zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja. Na dodatno strokovno pomoč, pridobljeno z odločbo, sva kot starša vedno gledala pozitivno – kot na neko prednost, da bi bilo otroku lažje.

Koliko časa je trajal ves postopek (od vloge do izdaje odločbe)?

Od maja do septembra. Po vseh pregledih je vedno prišla odločba konec avgusta, torej pred začetkom šolskega leta.

Odločba se preverja vsaki dve leti. Zakaj?

Mislim, da zaradi narave njegovih bolezni in motenj. Borovo učinkovitost v pomembni meri omejuje dolgotrajna bolezen. Dodatno ga omejuje obsesivno, stereotipno vedenje, ki izhaja iz SAM, je tudi izredno počasen in nesamostojen. Če mora pohiteti, se še dodatno zmede. Če so pritiski nanj preveliki, se pojavijo tudi neprimerne oblike vedenja. Mislim, da se odločba preverja glede na to, ali Bor zmore, če šola ne pomeni prevelikega bremena zanj, posledično pa tudi za ostale. S strani srca je njegovo stanje zadovoljivo, izboljšanja ni pričakovati, operacija predstavlja preveliko tveganje, hkrati pa ni zagotovila, da bi se stanje izboljšalo.

Ali se vam zdi, da šola dovolj naredi za vašega otroka glede organizacije pouka ter preverjanja in ocenjevanja znanja?

Do sedaj imamo dobre izkušnje, s sodelovanjem s šolo smo zadovoljni. Dosedanje učiteljice so poleg znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami imele tudi veliko srce. Večkrat rečem, da imamo srečo, upam, da bo tudi vnaprej tako. Šola se trudi, včasih si želimo več fleksibilnosti. Vemo, da vse izhaja iz zakonodaje, ki se jo je potrebno držati, vendar verjamemo, da je bolje od zakona dovoljeno delati. Za uspešno delo je potrebno izhajati iz otroka in ne le iz odločbe. Mi imamo na primer neljubo izkušnjo s telovadbo. Po mnenju zdravnikov oz. komisije ima vsak otrok pravico do gibanja in iz tega je v odločbi zapisano, da

se športna vzgoja prilagojeno izvaja in ocenjuje, se prilagaja otrokovi bolezn in se izvaja po navodilu zdravnika. Zaradi težav s srcem je Bor opravičen telovadbe, vendar kljub večkratnim opravičilom in navodilom zdravnika, da je Bor športne vzgoje opravičen, naj sodeluje po svojih zmožnostih oz. dela vaje razgibavanja in krepitev motorike in naj se ga ne ocenjuje. Bor prilagojeno telovadi in je ocenjevan, ker tako piše v odločbi.

Kje vidite prednosti in morebitne pomanjkljivosti pri izvajanju DSP?

V izvajanju DSP vidimo le prednosti in ne slabosti. Moram pohvaliti vse izvajalke, ker so Bora sprejele takšnega, kot je, in tudi on vse izvajalke pozitivno sprejema, ker vidi pomoč v tem.

Bor ima socialno pedagoginjo (2 uri), specialno pedagoginjo (1 uro), pa še učno pomoč (2 uri). Bor z ljudmi, s katerimi dela, potrebuje ozračje zaupanja, da se odpre, potem tudi lažje sprejema zahteve. Pomembno se mi zdi, da socialni pedagog z njim dela pretežni del socialne veščine, pa naj bo to v razredu ali izven, manjši del pa učno pomoč. Specialni pedagog več prehaja na šolsko snov, ure učne pomoči pa so izključno namenjene učni pomoči in jih izvaja učitelj. Strokovna pomoč naj se praviloma ne namenja samo učni pomoči. Zelo pomembno pa je dobro sodelovanje in sprotno dogovarjanje z učiteljem. Otrok, kot je Bor, potrebuje drugačen način dela.

Dodatno strokovno pomoč vidim v smislu, da se ne dela namesto otroka, ampak otroku pomaga, da naredi sam.

Kar se tiče izvajanja DSP med poukom, se prav dosti v šolsko organizacijo ne spuščam. Pred ali po pouku bi bil Bor dodatno obremenjen. Dokler stvari uspešno tečejo in so vsi, ki sodelujejo, zadovoljni, me ne moti.

Absolutno se mi zdi dobro, da imajo otroci s posebnimi potrebami možnost obiskovati redne šole in da imajo zagotovljeno DSP. Pri otrokovem razvoju ogromno pripomore, da je v zdravem okolju, med zdravimi otroki. Imeti takega otroka v razredu pa je pomembno in mislim da pozitivno tudi za sošolce. S tem otroci spoznajo in znajo sprejemati drugačnost, se naučijo razumeti in pomagati. Veseli smo, da sošolci Bora sprejemajo.

Koliko časa se DSP pri vašem otroku že izvaja?

Od leta 2006, torej že 8 let.

Ste v tem času opazili kakšne spremembe? Navedite jih.

Ker je Bor zelo nagnjen k ritualom in spremembe zelo težko sprejema, jih toliko bolje opazimo. Vsak nov dan prinese kakšno spremembo, če je na bolje, jo je lažje sprejeti. Potem ko smo se dodatno podučili o SAM, smo lažje razumeli, zakaj se Bor vsak dan domov želi peljati po isti poti in zakaj ga moti, če gobica ni postavljena na istem mestu. Bistvena sprememba je, da mu dovolimo biti drugačen in da od njega nenehno ne zahtevamo, da se prilagodi 'našemu svetu', ker vemo, da tega ne zmore.

Ali ste zadovoljni s predlaganimi prilagoditvami pri slovenščini?

Kot sem že rekla, prilagoditve so potrebne vsak dan pri vsakem predmetu, v razredu, v trenutku. Prilagoditve izhajajo iz odločbe in individualiziranega programa (IP), se pa tudi sprti prilagajajo. Pri teh otrocih mogoče dvakrat ne moreš ene zadeve speljati enako. Pristop je specifičen, potrebno je prilagoditi tudi način dela in ne le preverjanje in ocenjevanje znanja. Če hočeš, da otrok sodeluje, ga mora snov zanimati, drugače lahko kaže odpor. Treba je spodbujati uporabo računalnika. Bor ima možnost opravljanja ocenjevanja znanja v več manjših sklopih, več delih in s podaljšanim časom pisanja. Samo podaljšan čas se mi ne zdi primeren, saj je otrok težko zbran že 45 min.

Kaj bi pri slovenščini posebej pohvalili?

Ker pri Boru pisanje ni spontano in že samo pisanje od njega zahteva veliko koncentracije, ni sposoben istočasno še paziti na pravopisne napake. Ves čas bi lahko popravljaj eno besedo, če le-ta ne bi bila dovolj lepo zapisana, seveda po njegovih kriterijih. Zato se mi zdi preverjanje, ko obkrožuje velike začetnice in popravlja napake, veliko primerneje, kot da bi se zahtevalo, da mora napisati spis ali narek. Pomemben pa je tudi poudarek na ustnem ocenjevanju, tako pri slovenščini kot ostalih predmetih.

Katere rešitve se vam pri slovenščini ne zdijo ustrezne? Zakaj? Katere izboljšave bi predlagali?

Glede na dosedanje delo lahko rečem, da ne morem govoriti o neustreznih rešitvah. Lahko se zahvalim za uspešno delo in sodelovanje dosedanjim učiteljicam, strokovnim delavkam in seveda ravnateljici. Velik preskok nas čaka z letošnjim letom, ko prehaja Bor na predmetno stopnjo. Kar težko si predstavljamo, kako bo sprejel več novih učiteljev, zmogel spremembo lokacije razredov ... Iskreno upam, da bodo bodoči učitelji sprejeli oz. upoštevali dosedanje izkušnje za delo z Borom in da bomo tudi v prihodnje dobro sodelovali. Samo s sodelovanjem

in s skupnimi močmi šole oz. šolskih delavcev in staršev lahko pridemo do skupnega cilja in hkrati uspeha. Za uspeh štejem zadovoljnega otroka, ki iz šole pride ne le z akademskim znanjem ampak z znanjem za življenje.

Priloga 7: Intervju z Veroniko, izvajalko DSP pri Juretu

Mu pomagaš samo pri slovenščini ali tudi pri drugih predmetih?

Učenec je vključen v socialno-pedagoške obravnave dodatne strokovne pomoči, ki potekajo trikrat tedensko. Obravnave potekajo individualno, in sicer izven oddelka (med uro družbe in med uro matematike), v okviru omenjenih predmetov se obravnave po potrebi izvajajo tudi v oddelku zaradi slabše učenčeve sposobnosti vzdrževanja pozornosti, z namenom krepitve sledenja učiteljevi razlagi oziroma spodbujanja k opravljanju nalog (predvsem usmerjanje k ustreznejšemu tempu dela; učenec upočasni delo zaradi preusmeritve pozornosti). Enkrat tedensko pa sem redno prisotna v oddelku pri uri športa z namenom spodbujanja sodelovanja oziroma učenčevega vključevanja v predvidene dejavnosti, usmerjanja pozornosti, zlasti pri podaji navodil.

Skladno z odločbo se dodatna strokovna pomoč nanaša na pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj in ne na učno pomoč. Pomoč učencu v splošnem temelji na razvijanju intrapersonalnih in interpersonalnih socialnih veščin.

Katere vsebine povzročajo učencem z DSP pri slovenščini največ težav (književnost, jezik, lahko odgovori tudi konkretnije)?

Četudi učencu ne nudim pomoči pri slovenščini, je v okviru dela z učencem med drugim možno zaznati naslednje: zapisuje počasneje, pri zapisovanju še izpušča posamezne črke, določene črke pozabi zapisati v celoti (npr. pika na i in j, črtica na t, strešica na č, š, ž), pozablja na zapis končnih ločil, zapisovanje velike začetnice na začetku povedi in za lastna imena je nestabilno (učenec sicer pozna pravila, napake izhajajo iz njegovega primanjkljaja, pri vrednotenju pisnih izdelkov se upošteva toleranca do omenjenih napak). Pri branju še izpušča posamezne glasove v besedah ali izpusti celotno besedo. Razumevanje prenesenih pomenov je pomanjkljivo. Kompleksnejša navodila/besedila je potrebno razdeliti na krajše dele. Učenčev besedni zaklad je bogat. Tudi v prostem izražanju govori »pravilno«, pri tem upošteva ustrezni besedni red. Govorno razumevanje je dobro.

Imaš na voljo dovolj strokovnega gradiva, na katerega se lahko opreš? Kaj pogrešaš?

Menim, da nimam dovolj strokovnega gradiva v slovenščini, pretežno je v angleščini. Veliko se je treba samoizobraževati. Pogrešam več konkretnih vaj za delo z učenci z različnimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami, predvsem z motnjami avtističnega spektra (MAS).

Pogrešam tudi več obsežnejših izobraževanj, ne le eno- oz. dvodnevnih, ki bi omogočalo učenje konkretnih pristopov za delo z učenci z MAS.

Katere spremembe opažaš pri učencih z DSP?

Težko govorim na splošno, saj je vsak učenec oseba zase. Z Juretom delam v letošnjem šolskem letu, saj nadomeščam porodniško odsotnost socialne pedagoginje, ki je z njim delala več let. Po njegovem pripovedovanju, po pripovedovanju njegove mame in po lastnih opazanjih se učenec rad vključuje v ure dodatne strokovne pomoči in se na njih praviloma počuti prijetno.

Deček je umirjen, prijazen in topel. Največja sprememba, ki jo opažam pri njem, je pridobitev bolj pozitivnega odnosa do predmeta šport (okrepitev učenčevega sodelovanja in počutja pri urah). Posledično se je, splošno gledano, na ta način okrepila učenčeva samopodoba, prav tako komunikacijske veščine. Bolje mu gre tudi na področju razumevanja čustev (prepoznavanje, poimenovanje, izražanje in obvladovanje) in reševanja sporov oziroma socialnih problemov.

Katere so prednosti in pomanjkljivosti DSP?

Prednost DSP vidim v možnosti individualnega usmerjanja učencev pri odpravi njihovih primanjkljajev, ovir oz. motenj. Dobro bi bilo tudi zagotoviti več možnosti za usmerjanje učencev v oddelku.

Pogrešam večjo pripravljenost posameznih učiteljev, ki se v svojem poučevanju srečujejo z otroci s posebnimi potrebami, za dodatno usposabljanje za delo s temi otroki.

Težave vidim predvsem na sistemski ravni. Pomoč za odpravo primanjkljajev, ovir oz. motenj poteka praviloma v času pouka in če ne želimo ustvarjati (dodatnih) vrzeli v učenčevem znanju, je navadno potrebno nameniti vsaj del ure DSP utrjevanju učne snovi in to zame predstavlja v odnosu pomoči učencu začaran krog.

Ali imajo učenci z DSP tudi vzgojne težave? Kako jih rešujete?

Seveda, kot vsi ostali učenci. V večini primerov se težave rešujejo na osnovi individualnega pogovora (z razrednikom, izvajalko DSP, svetovalno delavko). To so predvsem svetovalni pogovori, ki za učenca predstavljajo učečo izkušnjo.

Misliš, da učenci kdaj svoj status izkoriščajo?

Menim, da omenjeni učenec svojega statusa ne izkorišča. Delala pa sem že (oziroma delam) z nekaj učenci, ki denimo pričakujejo, da se bodo v okviru ene ali dveh ur dodatne strokovne pomoči na teden naučili vso snov vseh predmetov in v razumevanje/utrjevanje le-te doma ne vlagajo truda. V teh primerih je potrebno redno seznanjanje učenca in učenčevih staršev o tem, da dodatna strokovna pomoč ne pomeni, da učencu zato učenega ni potrebno utrjevati v domačem okolju.

Priloga 8: Intervju z Majdo, izvajalko DSP pri Boru

Pomagaš Boru samo pri slovenščini ali tudi pri drugih predmetih?

Pomagam mu pri slovenščini, občasno tudi pri učenju drugih predmetov. Rad ima literaturo, s katero razširja splošna znanja, predvsem iz naravoslovja.

Katere vsebine povzročajo učencem z DSP pri slovenščini največ težav (književnost, jezik, lahko odgovoriš tudi konkretnije)?

Pri učencu je opaziti težave pri uporabi jezika pri samem učenju in izražanju znanja ter priklicu besed. Primanjkljaj je prisoten pri opisovanju dogodkov oz. urejanju jezikovnega sporočila. Pri pisanju je motorično počasen in nespreten.

Imaš na voljo dovolj strokovnega gradiva, na katerega se lahko opreš? Kaj pogrešaš?

Na voljo je dovolj gradiva, saj mi ga posredujejo knjižničarka, šolska pedagoginja in učitelji slovenščine. Z novostmi nas seznanjajo tudi na študijskih srečanjih in učiteljskih konferencah.

Katere spremembe opažaš pri učencih z DSP?

Postajajo bolj odprti, samozavestnejši in učno uspešnejši. Lažje premagujejo učne težave. Krepijo se učenčeva močna področja, nudeno mu je spodbudno učno okolje in razvija se individualna odgovornost do opravljenega dela in uspehov.

Katere so prednosti in pomanjkljivosti DSP?

Prednosti so v prilagajanju metod in oblik dela, ki izhajajo iz dobre poučevalne prakse, učitelj učencu posreduje učno snov na njemu razumljiv način s takojšnjo povratno informacijo, znanje se utrjuje daljše obdobje (več ur) in na različne načine, poučujejo se različne učne strategije. Prilagaja se mu tempo učenja.

Pomanjkljivosti so lahko v prepoznavanju učnih težav in obenem tudi učenčevih močnih področij in interesov, če jih učitelji ne odkrijemo dovolj zgodaj.

Ali imajo učenci z DSP tudi vzgojne težave? Kako jih rešujete?

Učenec ima zdravstvene težave zaradi kroničnega obolenja in je gibalno oviran. Če pride do vedenjskih težav, jih razrešujemo s pogovori, razvijamo medsebojno pomoč in sposobnost

empatije v medsebojni komunikaciji ter razvijamo sposobnosti za reševanje problemov v različnih situacijah.

Misliš, da otroci kdaj svoj status izkoriščajo?

Seveda. Predvsem se zanašajo na pomoč in prilagoditve, ki pa ne bi bile potrebne povsod.

Menim, da bi moral vsak učenec sam pokazati več prizadevnosti za delo.

Izjava o avtorstvu in o pridobitvi soglasja

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Izjavljam, da sem za intervjuje z učenci in za uporabo dokumentacije pridobila soglasje njihovih staršev.

Ljubljana, 10. junija 2014

Maja Weiss